

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE BİRLEŞİK KRALLIK'IN¹ AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİNE YÖNELİK SİYASETİ: AVRUPA BİRLİĞİ İLE SORUNLU İLİŞKİLERİN TARİHSEL ANALİZİ

Hakan KARAASLAN²

Öz

Birleşik Krallık, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyesi, G-8 üyesi ve nükleer kapasiteye sahip bir devlet olarak uluslararası politikanın en önemli aktörlerinden biridir. Avrupalı bir ülke olarak Birleşik Krallık'ın çok boyutlu dış politikasının önemli bileşenlerinden biri kıta Avrupası ve Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileridir. 23 Haziran 2016'da düzenlenen Brexit referandumunun ardından Birleşik Krallık'ın AB üyeliği 31 Ocak 2020 itibarıyla resmen sona ermiştir. Brexit süreci ekonomik kriz ve Avrupa'ya artan göçün etkileri neticesinde ortaya çıkan bir durum olarak açıklanabilirse de, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik siyasetinin tarihsel kodlarını analiz etmek, Birleşik Krallık-AB ilişkilerinde hem Soğuk Savaş dönemini anlamak hem de güncel gelişmeleri daha iyi okuyabilmek bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışma, Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde Avrupa bütünleşmesine yönelik izlediği siyasetin temel dinamiklerini tarihsel bir perspektiften ele almayı ve analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde Avrupa bütünleşmesine yönelik yaklaşımını ve Avrupa Toplulukları/AT ile ilişkilerini belirleyen temel dinamikler dikkate alındığında, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik politikasının ihtiyatlı, mesafeli, isteksiz ve uyumsuz şeklinde nitelendirilmesinin üç temel husustan kaynaklandığını iddia etmektedir. Bu hususlar; Birleşik Krallık'ta derin köklere sahip güçlü Avrupa/AB karşıtlığı ve şüpheciliği, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesi sürecinde ulus-üstü bir model yerine hükümetler arası düzeyde ilerleyecek gevşek bir iş birliği tercihi ve ABD ile özel ilişkinin Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik taahhütleri üzerindeki zayıflatıcı ve sınırlandırıcı etkisi şeklinde ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Krallık, Avrupa Bütünleşmesi, Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği, Soğuk Savaş

¹ Birleşik Krallık'ın yönetim sistemi anayasal monarşidir. "Birleşik Krallık" tabiri yaygın şekilde kullanılsa da ülkenin resmi adı "Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı" (*United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*) olup İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda olmak üzere dört kurucu ülkeden oluşan egemen bir devlettir. Büyük Britanya (Great Britain) terimi sadece; İngiltere, İskoçya ve Galler'i içermektedir. Türkiye'de yapılan akademik çalışmalarda yaygın kullanım Birleşik Krallık'ı ifade eder şekilde İngiltere'dir. Birleşik Krallık içindeki toprak ve nüfus bakımından en büyük ülke olan İngiltere'nin başkenti Londra aynı zamanda Birleşik Krallık'ın da başkentidir. Bu çalışmada direkt alıntılarda geçen ifadeler aynı şekilde kullanılmış, bununla birlikte makalede Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Avrupa Birliği'ndeki resmi üye devlet ismi olan "Birleşik Krallık" şeklinde ifade edilmiştir. (Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü, 2022; The UK & Great Britain – What's the Difference?., 2022).

² Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, hakankaraaslan@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2257-0202.

THE POLICY OF THE UNITED KINGDOM ON EUROPEAN INTEGRATION IN THE COLD WAR PERIOD: A HISTORICAL ANALYSIS OF TROUBLED RELATIONSHIP WITH THE EUROPEAN UNION

Abstract

As a permanent member of the United Nations Security Council, a member of the G-8 and a nuclear state, the United Kingdom (UK) is one of the most important actors in international politics. As a European country, one of the crucial components of the UK's multidimensional foreign policy is its relations with continental Europe and the European Union (EU). Following the Brexit referendum held on 23 June 2016, the UK's EU membership officially ended on 31 January 2020. Although the Brexit process can be explained as a consequence of the economic crisis and the increased migration to Europe, analyzing the historical codes of the UK's policy towards European integration is of great importance in order to understand not only the UK-EU relations during the Cold War period but also to evaluate current developments. This article aims at addressing and analyzing the main dynamics of the UK's policy on European integration during the Cold War era from a historical perspective. When taking into account the main dynamics shaped the UK's approach towards European integration during the Cold War period and its relations with the European Communities/European Community, the study argues that the characterization of the UK's policy towards the European integration as cautious, distant, reluctant and incompatible stems from three main perspectives. These can be expressed as the following: strong Europe/EU opposition and skepticism with deep roots in the UK, the UK's preference for a loose cooperation at the intergovernmental level instead of a supra-national model in the European integration process, and the weakening and restraining effects of the special relationship with the United States of America on the commitments of the UK on European integration.

Keywords: United Kingdom, European Integration, European Community, European Union, Cold War

GİRİŞ

Ünlü tarihçi Niall Ferguson (2020, s.346) Britanya'nın modern dünyayı biçimlendiren bir imparatorluk olduğunu yazdığı kitabında imparatorluğun yükseliş ve düşüşünü şu şekilde özetlemektedir: "Bir zamanlar dünya nüfusunun kabaca dörtte birini yöneten, yeryüzünün yaklaşık aynı orandaki kesimini kapsayan ve neredeyse bütün okyanuslarda hüküm süren bir imparatorluk vardı. Britanya İmparatorluğu istinasız gelmiş geçmiş en büyük imparatorluktu" (Ferguson, 2020, s.11). "Britanya'nın 17. ve 18. Yüzyıllardaki ticari ve finansal üstünlüğüne ve 19. Yüzyıldaki sanayi üstünlüğüne dayanan yapı, iki dünya savaşının biriken yükü altında Britanya ekonomisinin belinin bükülmesiyle birlikte kaçınılmaz olarak çöktü" (Ferguson, 2020, s.341).

Ferguson'un da belirttiği üzere Britanya İmparatorluğu İkinci Dünya Savaşı'nın ardından siyasi ve ekonomik etkinliğini kaybedip hızlı bir düşüş sürecine girmiştir. Bununla birlikte tarihsel olarak uluslararası politikanın en önemli aktörlerinden biri olan Birleşik Krallık aynı zamanda Avrupalı bir devlet olarak da önemini dünya siyaseti üzerindeki etkisini her daim koruyabilmiştir. Birleşik Krallık, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyesi, G-8 üyesi ve nükleer kapasiteye sahip bir devlet olarak hem dünya siyasetinde hem de Avrupa'da

etkin bir aktördür (Demirel & Karaaslan, 2021, s.408). Avrupalı bir ülke olarak Birleşik Krallık'ın çok boyutlu dış politikasının en önemli sacayaklarından birisi de kıta Avrupası ve Avrupa Toplulukları³/Avrupa Topluluğu/Avrupa Birliği (AB)'dir. 2016'da düzenlenen Brexit referandumunda AB'den ayrılma yönündeki oyların çoğunluğu oluşturması üzerine iki taraf arasında süren uzun müzakerelerin ardından anlaşmaya varılmış ve Birleşik Krallık 31 Ocak 2020 itibarıyla AB'den resmen ayrılmıştır.

2007-2009 döneminde baş gösteren küresel finans krizinin olumsuz etkileri her ne kadar Avro bölgesi dışında olsa da, geniş ekonomik ve ticaret bağlantıları nedeniyle Birleşik Krallık'ı da etkilemiştir. Bu dönemde Birleşik Krallık'ın genelinde olduğu gibi Muhafazakâr Parti içinde de Avrupa karşıtı eğilimlerin yükselişe geçtiği söylenebilir. 2010 Arap Baharı ile birlikte Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde ortaya çıkan istikrarsızlık ve çatışma ortamlarının bir sonucu olarak artan göç ve mülteci akınlarının ekonomik krizin olumsuz etkileriyle birleşmesi Birleşik Krallık'ta AB'ye yönelik şüpheci ve muhalif akımların güç kazanmasına neden olmuştur. Muhafazakâr Parti içindeki AB karşıtlarının Başbakan David Cameron'ı AB'ye dair politika değişiklikleri konusunda ikna etme yönünde ortaya koydukları baskı, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması mevzusunu, 1975'de düzenlenen referandumun ardından yaklaşık 40 yıl sonra ikinci kez ülkenin gündemine getirmekteydi. Bu bağlamda Cameron, 2015 seçim kampanyasında, seçimlerde özellikle Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'ne (UKIP) kaydığını düşündüğü Avrupa karşıtı seçmenlerin oyunu alabilmek için, Birleşik Krallık'ın AB'ye üyelik koşullarının yeniden müzakeresinin başarısız olması halinde, Birleşik Krallık'ın AB'de kalıp kalmaması yönünde bir halk oylamasına gidileceği sözünü vermiştir (Mölder, 2018, s.167-168).

Seçimleri kazanarak tekrar başbakan olan Cameron, referandum kampanyası sürecinde AB içinde kalmaktan yana bir tutum izlemiştir. Brexit referandumu öncesinde Birleşik Krallık hükümeti tarafından yayınlanan belgede, "Hükümet AB'de kalma yönünde kullanılacak oyun Birleşik Krallık vatandaşları için en iyi karar olacağına inandığını" dile getirmiştir. Hükümet AB'de kalmanın üç unsur üzerinden katkı sağlayacağını belirtmiştir: "iş olanaklarının

³ Çalışmada yer yer Avrupa Toplulukları, Avrupa Topluluğu ve Avrupa Birliği ifadeleri kullanılmaktadır. Avrupa Toplulukları; 1951 Paris Antlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu ve 1957 Roma Antlaşmaları ile kurulan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğunu ifade etmektedir. Birleşme Antlaşması sonucunda Avrupa Toplulukları 1 Ocak 1967'den itibaren Avrupa Topluluğu adını almıştır. Avrupa Birliği Antlaşması olarak da bilinen 7 Şubat 1992'de imzalanan ve 1 Kasım 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması (*The Treaty on European Union*) ile de Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği adını almıştır. Bu bağlamda çalışmada Soğuk Savaş dönemine odaklanıldığından genel olarak "Avrupa Toplulukları" ve "Avrupa Topluluğu" (AT) ifadeleri kullanılmıştır.

korunması, daha güçlü bir ekonomi ve güvenliğin sağlanması.” Belgede Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılması durumunda ülke için bir belirsizlik döneminin başlayacağı, AB’nin geleceği hakkında artık söz sahibi olunamayacağı ve ekonomik anlamda birçok boyut üzerinden Birleşik Krallık halkının büyük zararlar göreceği teması işlenmiştir (HM Government, 2016).

23 Haziran 2016’da düzenlenen Brexit referandumunda halka “Birleşik Krallık Avrupa Birliği’nin üyesi olarak kalmalı mı ya da Avrupa Birliği’nden ayrılmalı mı?” şeklinde yönlendirilen soruya %51.9’luk (17,410,742) oranla ayrılma yönünde irade ortaya konurken, oyların %48.1’lik (16,141,241) kısmı ise AB’de kalma yönünde verilmiştir (Rashica, 2018, s.31-32). Birleşik Krallık’ı oluşturan dört ülkedeki oy dağılımına bakıldığında sonuçların, İngiltere’de %53.4 ayrılma, % 46.6 kalma, Galler’de % 52.5 ayrılma, %47.5 kalma, Kuzey İrlanda’da %44.2 ayrılma, % 55.8 kalma, ve İskoçya’da % 38 ayrılma, % 62 kalma yönünde olduğu görülmektedir (BBC News, 2016).

Brexit’in şüphesiz hem Birleşik Krallık hem AB hem de Birleşik Krallık-AB ilişkileri başta olmak üzere birçok açıdan çok önemli etkileri olacaktır (Rashica, 2018, s.30-31). Referandum sonuçları bağlamında Birleşik Krallık’ın siyasi bir birim olarak mevcudiyetine dair tartışmaların ortaya çıktığı ve yakın zamanda Birleşik Krallık’ın dağılma ihtimalinin söz konusu olabileceği dile getirilmektedir (Rashica, 2018, s.35). Referandumda İngiltere ve Galler AB’den ayrılma yönünde irade sergilerken İskoçya ve Kuzey İrlanda’da çoğunluk oyları AB içinde kalmadan yana olmuştur. Bu durum İskoçya ve Kuzey İrlanda’nın kendi içlerinde referandumlar düzenleyerek Birleşik Krallık’tan ayrılmalarını ve sonuç olarak Birleşik Krallık’ın dağılma olasılığını gündeme getirmiştir (Riedel, 2018, s.107-108). Erkul’un ifadesiyle “AB’den ayrılmak, bir uluslararası ilişkiler sorunu olduğu kadar, anayasal ve iç politikayı ilgilendiren bir konu olarak da ön plana çıkmıştır” (Erkul, s.151). Örmeci’ye göre, Brexit referandum sonuçları, Birleşik Krallık’ı oluşturan devletlerin AB üyeliğine dair farklı görüş ve yaklaşımlarını ortaya koyması bakımından da önem taşımaktadır (Örmeci, 2017: s.51). Sokullu da, Brexit’in “İngiltere’nin üniter devlet yapısı ile ilgili kaygılar ve ayrılıkları da gündeme getirecek sorunlara neden olduğunu” ifade etmektedir (Canan Sokullu, 2017, s.32).

Brexit AB’nin geleceği ve entegrasyonun hangi yönde evrileceği konusunda da önemli tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, Brexit’in bir örnek olarak diğer üye ülkeleri AB’den ayrılma noktasında teşvik edebilme olasılığından söz edilmektedir. AB’nin özellikle ekonomik kriz ve göç sorunları ile mücadelesinden memnun olmayan halk

kitleleri arasında Brexit'in de etkisiyle Avrupa karşıtlığının güç kazanabileceğine dair görüşler ortaya konmaktadır (Rashica, 2018, s.38). Avrupa bütünleşmesinin hangi şekillerde ilerleyebileceğine dair tartışmaların odağında entegrasyonun üye devletler için farklı modeller üzerinden, farklı seviyeler ve hızlar üzerinden ilerlemesi hususu yer almaktadır. Bu konu ilgili literatürde “Farklılaştırılmış Entegrasyon” (Riedel, 2018, s.100) ve “Çoklu Hızda Avrupa” modelleri (Keedus vd., 2018b, s.192) gündeme gelmiştir. Bu bağlamda Birleşik Krallık'ın çoklu veya farklı hızlarda Avrupa bütünleşmesi düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olan ülkelerin başında geldiği ifade edilebilir (Keedus vd., 2018b, s.193-194).

Birleşik Krallık'ın, AB'nin siyasi, ekonomik, diplomatik ve askeri olarak en güçlü üyelerinden ve BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden birisi olması nedeniyle, Brexit sonrası dönemde Birleşik Krallık'ın artık içinde yer almadığı bir AB'nin uluslararası ilişkilerde küresel bir oyuncu olarak varlığının sorgulanabileceği iddia edilmektedir. Brexit özellikle Birleşik Krallık'ın, ABD ve AB arasındaki arabulucu rolünün de sona ermesi nedeniyle transatlantik ittifakının zararına bir gelişme olarak değerlendirilmektedir (Rashica, 2018, s.38-39).

Alpan'ın (2017, s.284) ifadesiyle, Brexit süreci “zaten hiçbir zaman tam olarak Avrupalı olmayan İngilizlerin artık bu ‘zorlama aidiyet’i bitirme konusundaki somut bir adımı olarak değerlendirildi”. Bu bağlamda Brexit'in AB açısından bir reform sürecini gündeme getirebileceği, derin ve siyasi bir bütünleşme noktasında önemli bir motivasyon kaynağı olabileceği dile getirilmektedir (Alpan, 2017, s.290). AB, bütünleşme noktasında en başından bu yana isteksiz ve uyumsuz bir profil çizen Birleşik Krallık olmadan birleşik bir Avrupa idealine ve projesine daha emin adımlarla ilerleyebilecektir (Alpan, 2017, s.292).

Gözkaman (2017, s.356) Birleşik Krallık'ın Avrupa'nın güvenliği ve savunması bakımından da önemli bir konuma sahip olduğunu belirtmektedir. Birleşik Krallık, 2015 yılında ABD, Çin, Suudi Arabistan ve Rusya'nın ardından en fazla savunma harcaması yapan beşinci ülke olmuştur. Birleşik Krallık NATO kapsamında üye devletlerin gayrisafi yurtiçi hasıllarının %2'si oranında savunma harcaması yapacaklarına dair taahhütlerini yerine getiren az sayıda devletten biridir. Martin (2017, s.47) AB'nin ekonomik ve finansal kriz, mülteci akınları başta olmak üzere ciddi sorunlarla uğraştığı böylesi bir dönemde, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasının AB'nin güvenlik sorunları ile başa çıkma kapasitesini olumsuz yönde etkileyebileceğini iddia etmektedir.

Theresa May, Brexit referandumuyla Birleşik Krallık'ın siyasi tarihinde yeni bir sayfanın açılmakta olduğunu dile getirmiştir. Brexit sonrasında Birleşik Krallık daha bağımsız bir ticaret politikası izleyebilecek ve bu kapsamda eski ve yeni ortaklarıyla yeni serbest ticaret anlaşmaları imzalayabilecektir (The Future Relationship Between the United Kingdom and The European Union, 2018, s.1-2). Boris Johnson, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılarak tarihinde yeni bir sayfa açtığını, bundan böyle tüm dünya ile ilişkilerini kendilerine has yöntemlerle sürdürebileceklerini dile getirmiştir. AB üyesi olmayan bir Birleşik Krallık'ın küresel düzeyde bağımsız bir dış politika ile ortaya çıkan fırsatları değerlendirebileceğini, yakın dost ve ortak ülkelerle ilişkilerini daha da derinleştirebilme imkânı olacağını söylemiştir (Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defense, Development and Foreign Policy, 2021, s. 3).

Her ne kadar Brexit referandumu ve neticesinde Birleşik Krallık'ın AB üyeliğinin sona ermesi son 10-12 yıl içindeki önemli gelişmelerin bir sonucu olarak değerlendirilebilirse de, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik siyasetinin tarihsel kodlarını ve dinamiklerini ortaya koymak, Birleşik Krallık-AB ilişkilerinde hem Soğuk Savaş sonrası dönemi genel olarak anlamak hem de güncel gelişmeleri daha iyi okuyabilmek bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışma Soğuk Savaş döneminde, bir başka ifadeyle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa bütünleşmesine yönelik ilk adımların atıldığı tarihten Muhafazakâr Parti lideri Margaret Thatcher'ın başbakanlığının sonuna kadar olan dönemde Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik izlediği siyasetin ve Avrupa Toplulukları ile ilişkilerinin tarihsel bir analizini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın birinci bölümünde Avrupa bütünleşmesinin başladığı 1950'li yılların başlarından Birleşik Krallık'ın Avrupa Topluluğuna tam üye olarak katıldığı 1973 yılına kadar olan dönemdeki gelişmeler ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümü, Margaret Thatcher'ın başbakanlık görevini yürüttüğü 1979-1990 döneminde Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik politikasına ve AT ile ilişkilerine odaklanmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümü, Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde Avrupa bütünleşmesi sürecinde nasıl bir yol izlediğinin genel bir değerlendirmesini yapmayı hedeflemektedir. Bu değerlendirme başlıca üç önemli husus üzerinden yapılacaktır. Bunlar sırasıyla; Birleşik Krallık'taki derin köklere sahip Avrupa/AB karşıtlığı ve şüpheciliği, bütünleşmede ulus-üstü bir model yerine devletler arasında ağırlıklı olarak hükümetler arası düzeyde sürdürülecek gevşek bir iş birliğinden yana

olunması ve ABD ile tesis edilmiş özel ve yakın ilişkisinin Birleşik Krallık'ın Avrupa ve Avrupa bütünleşmesine bakışı üzerindeki etkileri şeklinde ifade edilebilir.

1. AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİNİN İLK ADIMLARI VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN POLİTİKASI: AVRUPA TOPLULUKLARININ DIŞINDA KALMAKTAN TAM ÜYELİĞE (1951-1973 DÖNEMİ)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa'da çeşitli nedenlerle bölgesel bir bütünleşme hareketinin başladığı görülmektedir. Almanya ve Fransa'nın başını çektiği bu bütünleşme girişiminin temel amaçları; Almanya ve Fransa arasındaki savaflara ve düşmanlığa bir son vermek, Avrupa'da ekonomik büyüme ve kalkınma sağlanması yoluyla uzun vadede ekonomik olarak ABD'ye olan bağımlılığın azaltılması ve Sovyet tehdidine karşı Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasında birlik olmak şeklinde özetlenebilir. Bütünleşme adımlarının ilki, altı Avrupa ülkesi arasında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması'nın 1951'de imzalanmasıyla atılmıştır. Jean Monnet ve Robert Schuman gibi Avrupa bütünleşmesinin kurucu babaları AKÇT ile aslında ilerde ulaşılabilecek bir Avrupa Federasyonu'nu hedeflemişlerdir (Chochia vd., 2018a, s.59-60). Almanya ve Fransa'nın sahip olduğu kömür ve çelik madenlerinin işletilmesinin ulus-üstü yetkilere sahip bir üst otoriteye devredilmesi AKÇT'nin esasını oluşturmuştur. AKÇT'nin temel mantığı, bütünleşme içerisinde yer alan devletlerin bireysel çıkarlarından ziyade ortak çıkarlara odaklanan ve bu amaçla devletlerin egemenlik yetkilerinin ortak kurumlara devredildiği ulus-üstü (*supranational*) bir yapıya dayanmaktaydı (Chochia vd., 2018a, s. 60).

1951'de Paris Antlaşması ile fitili ateşlenen Avrupa bütünleşmesinin ikinci önemli dönüm noktası 1957'de imzalanan Roma Antlaşmaları ile kurulan iki yeni topluluk olmuştur: Avrupa'daki ekonomik entegrasyonu daha da derinleştirmeyi amaçlayan "Avrupa Ekonomik Topluluğu" (AET) ve "Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu" (EURATOM) (Chochia vd., 2018a, s.62). AET, üye devletler arasındaki karşılıklı bağımlılığı ve ticareti artırmayı, malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımını sağlamayı amaçlayan bir Ortak Pazar (*Common Market*) oluşturma felsefesine dayanıyordu (Chochia vd., 2018a, s.64).

AKÇT ile kurulan Yüksek Otorite'nin ilk başkanı olan Jean Monnet, Birleşik Krallık'ın bu oluşum içinde yer almasını hem desteklemekte hem de bu katılımın Avrupa bütünleşmesinin başarısı bakımından kilit bir öneme sahip olduğunu düşünmekteydi (Troitiño vd., 2018a, s.9-10). Buna karşın Birleşik Krallık'ın Avrupa Toplulukları içinde yer almamasının temel nedeni, siyasetçilerin Birleşik Krallık'ın küresel sorumluluklarına olan güçlü vurgusu ve

ülkenin İngiliz Uluslar Topluluğu'nun (*Commonwealth*) liderliğini sürdürmek istemesiydi (Gamble, 1998, s.14). Diğer yandan İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Birleşik Krallık'ın ABD ile siyasi, ekonomik ve güvenlik odaklı ilişkileri özel bir öneme sahipti (Forster and Blair, 2002, s.13).

Kıta Avrupası ile uzun dönemli kurulacak ilişkiler, devlet yöneticileri tarafından Birleşik Krallık'ın bağımsızlığına yönelik bir tehdit olarak görülmüştür. Avrupa'da yürütülen bir bütünleşme hareketi içinde yer almanın, Birleşik Krallık'ın küresel yaklaşımını ve ABD ile özel ilişkilerini tehlikeye sokacağı yönünde bir algı gelişmiştir. Birleşik Krallık, İngiliz Uluslar Topluluğu ve ABD ile yakın ilişkileri öncelikli kabul eden yaklaşımı ile bağımsız statüde bir dünya gücü olma özelliğini sürdürebileceğini öngörmüştür (Schweiger, 2007, s.14-15).

Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesinin ilk aşamalarına katılmada gösterdiği isteksizlik, hem ABD ile olan özel ilişkilerin devamına verilen önem hem de İngiliz Uluslar Topluluğu'na olan bağlılık faktörleriyle açıklanabilir. Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine aktif katılımının, ülkenin diğer iki alandaki etkisini azaltacağı yönünde bir inanç oluşmuştur (Bache & Jordan, 2006, s.5-6). Oliver ve Allen (2006, s.188) açısından Birleşik Krallık'ın İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan ve küresel düzeyde çıkarlara ve ticari ilişkilere sahip bir imparatorluk olarak, Avrupa bütünleşmesinden kendisini uzak tutması anlaşılabilir bir konudur. Zira ABD ve İngiliz Uluslar Topluluğu ile yakın ilişkilerini sürdürmekten yana bir tercihte bulunan Birleşik Krallık doğal olarak Avrupa'da yürütülen bölgesel bütünleşme girişimleri içerisinde yer almak istememiştir.

Dönemin Başbakanı Winston Churchill Birleşik Krallık'ın uluslararası alanda üç ana merkez olarak İngiliz Uluslar Topluluğu (İmparatorluk), ABD ve Avrupa'dan oluşan bir üçgenin içinde olduğunu dile getirmiş, bu noktada ABD ve Uluslar Topluluğu ile ilişkilere öncelik verilmesi yönünde bir siyaset izlemiştir. Birleşik Krallık Avrupa'da yürütülen bütünleşme girişimlerini desteklemiş ancak lider bir ülke rolü üstlenmek istememiştir (Gamble, 1998, s.14). Birleşik Krallık yöneticileri ülkelerinin Avrupa ile sınırlı kalacak bölgesel bir güçten ziyade küresel bir aktör olduğu düşüncesini paylaşmakta ve bu bağlamda çıkarlarının sadece Avrupa ile sınırlandırılmayacağı görüşündeydiler (Forster and Blair, 2002, s.14).

Birleşik Krallık kamuoyu ve liderleri, kurumsallaşmış bir Avrupa bütünleşmesi içinde yer almayı bir dış politika alternatifi olarak görmemişlerdir. Birleşik Krallık için İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde öncelikli konu başlıkları, Batı Avrupa'ya karşı Sovyet tehdidi ve ülke

ekonomisinin istikrarlı bir yapıya kavuşturulması olmuştur. Birleşik Krallık bu amaçları gerçekleştirme noktasında, ulus-üstü nitelikli ortak kurumlara dayanan topluluk girişimlerini değil, güçlü ulus devletler arasında uluslararası düzeyde seçici pazarlıklar üzerinden yürütülecek bir iş birliğini temel araç olarak görmüştür (Schweiger, 2007, s.19).

Birleşik Krallık, bütünleşme müzakerelerinin yürütüldüğü dönemde, ulus-üstü bir yapılanmaya karşı, devletler arasında hükümetler arası düzeyde gerçekleştirilecek bir iş birliği modelinden yana tavır takınmıştır. Birleşik Krallık'ın tercihi, devletlere neler yapmaları gerektiğini dayatan ortak kurumların olduğu supranasyonel bir model değil, devletler arasında sadece iş birliğini teşvik eden ve devletlerin egemenlik yetkilerinin korunduğu bir modeldi (Troitino vd., 2018c, s.88-89). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşik Krallık'ın içerisinde yer almak istediği bölgesel ve uluslararası örgütler, NATO, Batı Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi hükümetler arası yapılar arz eden kuruluşlar olmuştur (Piper, 2005, s.256). Birleşik Krallık açısından önemli olan egemenlik yetkilerinin korunması ve uluslararası iş birliğinin ağırlıklı olarak hükümetler arası düzeyde yürütülecek olmasıydı (Troitiño vd., 2018b, s.43).

Birleşik Krallık kendisini geleneksel olarak kıta Avrupa'sından uzakta görmüş ve daha bağımsız bir dış politika izleme eğiliminde olmuştur. Bir ada ülkesi olması özelliği, Birleşik Krallık'a Avrupa siyasetinde “dengeleyici” rolü oynama fırsatı sağlamıştır. Birleşik Krallık, kendisinin ABD ile kıta Avrupası arasında konumlandırıran bir siyasi kimliği temsil ettiğini vurgulamıştır. Avrupa yanlısı söylemler ve yaklaşımlar Birleşik Krallık'ın ulusal egemenliğe dayalı geleneksel değerlerine ve kimliğine bir tehdit olarak algılanmış ve bu durum Avrupa bütünleşmesine karşı bir mesafe ve ihtiyatlılığın doğmasına neden olmuştur (Mölder, 2018, s.153-154). Schweiger'e (2007, s.14) göre bir ada devleti olma özelliği nedeniyle Birleşik Krallık'ın kendisini bir Avrupa devletinden daha fazlası olarak görme eğilimi, 1950'li yılların başından günümüze Birleşik Krallık'ın Kıta Avrupası ile yaşadığı sorunlu ilişkilerin en temel nedenlerinden biridir.

Birleşik Krallık'ın Avrupa ve ABD arasında bir köprü işlevi görmesi 20. yüzyılın ikinci yarısı boyunca istikrarlı şekilde vurgulanan bir husus olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında Birleşik Krallık kendisini Avrupa ve ABD arasındaki transatlantik ittifakının üçüncü bir bloğu olarak görmüştür. Bu bağlamda Birleşik Krallık'ın Avrupa Topluluğuna geç üye olmasının en önemli nedenlerinden birinin ABD ile geliştirilen yakın ilişkinin sınırlandırıcı etkileri olduğu söylenebilir. Birleşik Krallık Avrupa bütünleşmesine dâhil olduktan sonra da, Birleşik Krallık hükümetlerinin transatlantik ittifakınca şekillenen kararları

benimseme eğiliminde olduğu görülmektedir (Forster & Blair, 2002, s.27-28). Black'ın (2017, s.492) deyimiyle, Soğuk Savaş döneminde “Son derece önemli askeri, siyasi, ekonomik ve kültürel bağlar sayesinde Amerika her yönüyle İngiltere için imparatorluğun boşluğunu dolduran bir ülke ve önemli bir model olma işlevi gördü”. Soğuk Savaş'ın başlamasıyla Avrupa'ya yönelen Sovyet tehdidi karşısında ABD ile askeri alanda kurulacak ittifak ve ABD'nin Avrupa'daki varlığı Birleşik Krallık için bir zorunluluk olarak görülmüştür (Oliver and Allen, 2006, s.188; Schweiger, 2007, s.17). Savaş sonrasında bir dünya gücü olarak ortaya çıkan ABD ile Birleşik Krallık arasında uluslararası alanda yürütülecek yakın iş birliği, Birleşik Krallık'ın bir dünya gücü statüsünü sürdürebilmesi bakımından da önem taşımaktaydı. Birleşik Krallık için artık birinci dereceden öneme sahip ortak olarak ABD ile yakın ilişkiler, Avrupa'daki bütünleşme girişimlerine kıyasla çok daha fazla önem taşıyordu. (Troitiño vd., 2018b, s.39-40).

Birleşik Krallık'ın AKÇT içinde yer alması, İmparatorluk bünyesinde sürdürülen tercihli ticaret sisteminin ve anlaşmalarının terk edilmesi anlamına da gelmekteydi. Birleşik Krallık bu durumu ulusal çıkarları hilafına olarak değerlendirmiş ve Avrupa bütünleşmesinin dışında kalmayı tercih etmiştir (McNaughton, 2018, s.249). Ortak kurumlara dayalı bir Avrupa ortak pazarının kurulması, Birleşik Krallık tarafından uzun yıllardır savunulan serbest ticaret ilkesine aykırı bir durum oluşturmaktaydı (Troitiño, 2014, s.127). Birleşik Krallık kendini küresel düzeyde çıkarları bulunan önemli bir ticaret devleti olarak görmekte ve Avrupa bütünleşmesi içinde yer almasının küresel piyasalara yapacağı ihracatı olumsuz yönde etkileyeceğini düşünmekteydi. Forster ve Blair (2002, s.15) Birleşik Krallık'ın izlediği stratejinin aslında anlaşılır olduğunu iddia etmektedir. Nasıl ki Fransa İkinci Dünya Savaşı sonrasında ulusal çıkarları bakımından AKÇT içinde olmayı tercih etmişse, aynı şekilde Birleşik Krallık da ulusal çıkarlarına dayalı bir rasyonel hesaplama ile AKÇT dışında kalmayı tercih etmiştir.

Birleşik Krallık, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Fransa ve Almanya liderliğinde başlatılan ekonomik bütünleşme girişimlerini olumlu bulmuş ve desteklemiştir. Ancak bu tür bir bölgesel bütünleşme hareketi içerisinde kendisine daimi bir rol öngörmemiştir. Bu bütünleşme içinde yer almak Birleşik Krallık'ın hem ulusal çıkarları ile uyumlu değildi hem de ülkenin küresel etkisini ve yaklaşımını sınırlandırabilirdi. Churchill 19 Eylül 1946'da Zürih Üniversitesi'nde yaptığı Avrupa bütünleşmesine dair ünlü konuşmasında, Birleşik Krallık olarak Almanya ve Fransa'nın liderliklerini üstlendikleri bir kurumsallaşmış Avrupa

bütünleşmesini desteklediklerini dile getirmiştir. Churchill'e göre Almanya ve Fransa bölgesel güçler iken, Birleşik Krallık kendisini ABD ve Sovyetler Birliği'nin yanında üçüncü bir güç merkezi olarak görmekteydi (Schweiger, 2007, s.117-18). Churchill'e göre "Birleşik Krallık Avrupa'da ortaya konacak bir bütünleşme girişimi içerisinde tam üye olarak değil, sadece bir destekçi ve dost olarak katkı sunabilirdi." (Troitiño, 2014, s.129). Churchill açıkça desteklediği bu tür bir organizasyonu dünya barışı bakımından da bir zorunluluk olarak görmekteydi (Troitiño, 2014, s.129).

Churchill'in Zürih konuşmasında Avrupa'da bir bütünleşme hareketinin başlatılmasının önemi ve gerekliliği üzerine yaptığı vurguya rağmen, Birleşik Krallık'ın başlangıçta bu girişim içinde yer almama yönündeki tercihi, Ayaz'ın (2017, s.1) deyimiyle, "ülkenin Avrupa kararsızlığının ne kadar eski olduğunu göstermektedir." Churchill'in 1950'lerde ülkesini Avrupa bütünleşmesinin dışında tutan yaklaşımı ve savunduğu argümanlar, Brexit öncesi ve sonrası dönemde AB'ye muhalif parti liderleri tarafından dile getirilmiştir. Bu noktada Churchill'in Birleşik Krallık siyasetindeki Avrupa karşıtlığı noktasında bir ikon olarak kullanıldığı görülmektedir. Diğer yandan Churchill'e, Avrupa bütünleşmesine başlangıç aşamalarında verdiği destek nedeniyle, AB'nin kurucu babalarından biri olarak atıfta bulunulduğu da görülmektedir (Troitiño vd., 2018b, s.41-42).

1960'lı yıllara doğru Avrupa Toplulukları içinde yer alan ülkelerin ticaret hacimleri ve ekonomik performansları artarken Birleşik Krallık ekonomik olarak bir düşüş içerisine girmişti. Bu durum Birleşik Krallık'ı farklı bir ekonomik model geliştirme arayışına itmiştir (Troitiño, 2014, s.130-131). Avrupa bütünleşmesinin dışında kalan Birleşik Krallık katılımcı devletler arasında sadece serbest ticaretin geliştirilmesini amaçlayan Avrupa Serbest Ticaret Birliği'nin (*European Free Trade Association-EFTA*) kuruluşuna öncülük etmiştir. 1959'da imzalanan Stockholm Anlaşması ile Birleşik Krallık, Avusturya, Danimarka, Portekiz, İsviçre ve Norveç'in kurucu devletler olarak yer aldığı bu oluşumun varlığı 1 Ocak 1960 tarihinden itibaren resmîyet kazanmıştır (Forster and Blair, 2002, s.17).

Alternatif bir ekonomik iş birliği modeli olarak EFTA'nın temeli, siyasi bir bütünleşme projesi olmaktan ziyade Avrupa'da serbest ticaretin teşvik edilmesine dayanmaktaydı (Troitiño vd., 2018b, s.37). EFTA herhangi bir entegrasyon, siyasi boyut, ulus-üstü kurumlar ve egemenlik kaybı içermeyen, sadece sanayi mallarına ilişkin serbest ticaretin artırılmasını hedefleyen hükümetler arası bir yapı olarak tasarlanmıştır (Piper, 2005, s.257; Troitiño, 2014, s.131). EFTA'da devletlere, ekonomik büyüklükleri, nüfusları ve siyasi güçleri dikkate alınmaksızın verilen eşit oy hakkı, bağımsız devletlerin ulusal egemenlik yetkilerinin kaybı

söz konusu olmaksızın iş birliği yapabileceklerinin ideal bir örneğini ifade etmekteydi. Sonuç olarak 1960 itibarıyla Avrupa, iki farklı ekonomik model, Avrupa bütünleşmesine yönelik iki farklı yaklaşım ve iki farklı piyasa temelinde bölünmüş durumdaydı (Chochia vd., 2018a, s.70).

EFTA ülkelerinin ekonomik performansları AET ülkelerine kıyasla düşük kalmış ve Birleşik Krallık'ın beklentilerinin aksine EFTA bu anlamda başarılı bir girişim olamamıştır. Bu noktada AET'ye üyelik, Birleşik Krallık yöneticileri için ülkelerinin savaş sonrası dönemdeki ekonomik gerilemesinin tersine çevrilmesi konusunda kaçınılmaz bir alternatif olarak gözükmiştir. Başbakan MacMillan, AET üyeliğini ülkesinin tekrar bağımsız bir güç olmasını sağlayacak bir araç olarak görmeye başlamıştır. AET'nin çoğu üyesi bu Topluluğu Avrupa'da barış, refah, istikrar ve güvenliğin tesisinin bir aracı olarak görürlerken, Birleşik Krallık bu oluşum içerisinde yer almayı Avrupa'daki egemenliğinin yeniden sağlanmasına hizmet edecek bir faktör olarak değerlendirmekteydi (Schweiger, 2007, s.20-21).

1950'li yılların ikinci yarısından itibaren uluslararası alanda yaşanan gelişmeler Britanya İmparatorluğu'nun gücünü yitirdiğini ve düşüşe geçtiğini göstermekteydi. Süveyş Krizi, Birleşik Krallık'ın ABD ile özel ilişkisinin sorgulanmasını beraberinde getirmiştir (Oliver & Allen, 2006, s.188-189). Süveyş Krizi aynı zamanda Birleşik Krallık'ın ABD'nin desteğini alamadığı durumlarda, uluslararası alanda bağımsız hareket edebilmesinin sınırlılıklarını görmesine neden olmuştur (Gamble, 1998, s.15). Bunun yanı sıra Birleşik Krallık'ın ekonomik olarak düşüşe girmesi sonucunda ortaya çıkan zayıflığı, uluslararası siyasetteki etkinliğinin azaldığı gerçeğini gözler önüne sermiştir (Bache & Jordan, 2006, s.5-6). 1960'ların başında Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Acheson Birleşik Krallık için "Britanya bir imparatorluk kaybetti ancak kendisi için henüz yeni bir rol bulamadı" şeklindeki ünlü cümlesini söylemiştir (Groom, 1997, s.95). ABD'nin beklentisi Birleşik Krallık'ın AET'nin gelişiminde daha aktif bir rol üstlenmesi yönündeydi (Schweiger, 2007, s.32-33). ABD, AET'nin içinde yer alan bir Birleşik Krallık'ın kendi transatlantik gündeminin Topluluk içinde daha fazla yer bulmasına imkân sağlayacağını düşünmekteydi (Forster & Blair, 2002, s.18).

Diğer yandan ticaret hacminin azalmasına bağlı olarak İngiliz Uluslar Topluluğu Birleşik Krallık için önemini kaybetmekteydi. ABD ile ilişkilerde yaşanan sorunlar ve aynı zamanda Avrupa'dan da uzak kalınması, Birleşik Krallık'ı uluslararası arenada yalnız kalma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştı. Başbakan MacMillan için Avrupa Topluluklarına katılmak,

Birleşik Krallık'ın dünyadaki gücünü ve statüsünü korumak adına en mantıklı seçim olarak görülmeye başladı. ABD'nin Avrupa Toplulukları nezdinde yürütülen bütünleşme çabalarına güçlü bir destek verdiği ve zayıf, bölünmüş bir Avrupa yerine güçlü ve birlik halinde bir Avrupa'nın uluslararası alanda ABD için daha tercih edilir bir ortak olarak düşünüldüğü görülmüştür. Churchill için Birleşik Krallık'ın uluslararası konumunu gösteren üç ana merkez yaklaşımının da yavaş yavaş sona ermekte olduğu görülüyordu. (Chochia vd., 2018a, s.78). Sonuç olarak, kamuoyu ülkenin geleceğini büyük ölçüde AET'ye katılımı ilişkilendirmeye başlamıştı (Forster and Blair, 2002: 18-19). Bu bağlamda iş, basın ve siyaset dünyasında Birleşik Krallık'ın AET üyesi olması gerektiği yönünde güçlü bir koalisyon oluşmuştur (Gamble, 1998, s.16). Kamuoyunda ülkenin bütünleşme politikalarını kendi istekleri doğrultusunda etkileyebilmesi açısından çok geç olmadan AET üyesi olunması gerektiğine dair bir algı gelişmiştir (Piper, 2005, s.257).

1960'lı yılların başından itibaren, dünya siyasetinde eskiden olduğu gibi bir lider rolü oynayamayan Birleşik Krallık için AET üyeliği ülkenin ekonomik refahını ve etkin konumunu yeniden kazanmanın bir aracı olarak görülmeye başlamıştır. Bununla birlikte, Birleşik Krallık AET üyeliğini ABD ve Uluslar Topluluğu ile olan yakın ilişkilerine bir alternatif olarak değil, aksine bu ilişkilerinin bir tamamlayıcısı ve güçlendiricisi olarak görme eğiliminde olmuştur. Bu nedenle Birleşik Krallık'ın dış politikada yönünü ve ulusal çıkarlarını tamamıyla Avrupa ve Avrupa Toplulukları ile ilişkilendirmediği ifade edilebilir (Forster & Blair, 2002, s.19).

Avrupa Topluluklarının istikrarlı gelişim süreçleri de Birleşik Krallık'ı üyelik başvurusu yapmaya iten nedenlerden biri olmuştur. Beklentilerin aksine Avrupa Topluluklarının daha derin bir bütünleşme hedefi doğrultusunda istikrarlı bir şekilde çalışmalarını sürdürmesi, Birleşik Krallık'ın da kendi yaklaşımları ve istekleriyle uyumlu şekilde içerden Topluluk süreçlerinin belirlenmesini sağlayabilmek adına üye olması gerektiğine kanaat getirmesine neden olmuştur (Chochia vd., 2018a, s.78).

Bu çerçevede, Birleşik Krallık Avrupa Topluluklarına tam üyelik için ilk resmi başvurusunu Temmuz 1961'de yapmıştır (Gamble, 1998, s.15). Bu başvuru Fransız Devlet Başkanı Charles de Gaulle tarafından veto edilmiştir. De Gaulle Fransa'nın Topluluğu domine etmesi gerektiğini düşünüyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde bölünmüş Almanya Topluluk içinde Fransa için bir rakip değildi. Ancak Birleşik Krallık'ın üye olması halinde, Fransa'ya güçlü bir rakip çıkmış olacaktı. Bunun yanı sıra, Birleşik Krallık'ın İngiliz Uluslar Topluluğu

ve ABD ile yakın ilişkilerini devam ettirme isteği, Birleşik Krallık'ın Avrupa idealine yeterince bağlı olmadığını göstermekteydi (McNaughton, 2018, s.250-251).

De Gaulle için, Birleşik Krallık görünüm olarak ve politikaları bakımından yeterince Avrupalı değildi. Bir başka ifadeyle, Birleşik Krallık Fransa'nın Avrupa'ya dair stratejik vizyonunu paylaşmıyordu. Birleşik Krallık için ekonomi ve güvenlik alanlarında birincil öncelik ABD idi (Gamble, 1998, s.16). Paris-Bonn ekseninin ağırlığının korunması adına, Birleşik Krallık'ın Topluluklar dışında kalması en iyi seçenek olarak görülüyordu (Forster & Blair, 2002, s.19-20).

Birleşik Krallık ilk başvurusunu yaptığı zaman AET büyük ölçüde Fransa'nın hâkimiyetindeydi. De Gaulle Avrupa Topluluklarını Fransa'nın tekrar güçlenmesi için bir araç olarak kullanma eğilimindeydi. Birleşik Krallık gibi büyük ve güçlü bir ülkenin AET içinde yer alması, muhtemelen Fransa'nın lider konumunu olumsuz etkileyecekti. Birleşik Krallık'ın AET üyesi olması, De Gaulle'in Fransa'yı Avrupa'nın merkezi gücü yapma planlarını baltalayabilirdi (Troitino vd., 2018c, s.89-90).

De Gaulle'in Birleşik Krallık'ın tam üyelik başvurusunu veto etmesinin temel nedenlerinden biri de, ABD ile Birleşik Krallık arasındaki özel ilişkidir (Troitiño vd., 2018b, s.41). Birleşik Krallık'ın AET üyesi olmasıyla ABD de Topluluklara adeta arka kapıdan girmiş olacaktı. Bu durum, De Gaulle için kabul edilemez bir durumdu (Troitino vd., 2018c, s.90). Birleşik Krallık'ın üyeliği sadece Topluluklar içinde Fransa'nın lider ülke konumunu tehdit etmeyecek aynı zamanda "Toplulukların Amerikanlaşması" (*Americanization of the Communities*) ile de sonuçlanacaktı. Fransa, Birleşik Krallık'ı ABD tarafından Avrupa Toplulukları içine yerleştirilmek istenen bir "Truva Atı" (*Trojan Horse*) olarak görüyordu (Schweiger, 2007: 22). Sokullu'nun (2017, s.14) ifadesiyle, "De Gaulle için pan-Avrupacı ekonomik ve güvenlik örgütlenmesi Amerikan çıkarlarının ve dolayısıyla İngiltere'nin Kıta Avrupası'ndan uzak tutulmasını gerekli kılıyordu."

De Gaulle'ün Birleşik Krallık'ın üyelik başvurusunu veto etmesinin diğer önemli bir nedeni de, o dönemde halen üzerinde müzakerelerin devam ettiği Ortak Tarım Politikası" idi. Fransa'ya göre, Birleşik Krallık üye olması halinde, ortak tarım politikası ile ilgili müzakerelere Fransa'nın çıkarları hilafında müdahil olabilirdi. Fransa'nın öncülüğünde şekillenen Ortak Tarım Politikası tarım sektörünün korunması başta olmak üzere Fransa'ya birçok fayda sağlayacak şekilde düzenlenmekteydi (Troitino, vd., 2018c, s.90). O nedenle en

azından Ortak Tarım Politikasına dair bir uzlaşa ortaya çıkıncaya kadar Birleşik Krallık'ın Avrupa Toplulukları dışında kalması önemliydi (Troitino vd., 2018, s.91).

Birleşik Krallık'ın 1961'de üyelik için ilk başvurusunu yapmasının temel nedeni, siyasi yönden ilerleyecek bir bütünleşme hareketi içerisinde olmaktan ziyade ekonomik olarak fayda sağlayacağını düşündüğü ortak pazarın bir parçası olmak şeklinde tezahür etmiştir. (Schweiger, 2007, s.15). Birleşik Krallık'ın temel politikası, Federal bir Avrupa'ya evrilecek bir bütünleşme projesinin aktif bir katılımcısı olmaktan ziyade kendi ulusal çıkarlarının maksimize edilmesi anlayışına dayanmıştır (Schweiger, 2007, s.33-34). Birleşik Krallık için önemli olan husus, AET üyeliğinin kendisi için ekonomik olarak tekrar güçlenmesine ve bu sayede de küresel güç statüsünü sürdürmesine imkân sağlayacak bir fırsat sunması olmuştur (Oliver & Allen, 2006, s.189).

Başbakan Harold Wilson, Birleşik Krallık'ın Topluluk üyesi olarak ekonomik sorunlarına uzun vadeli çözümler bulabileceği düşüncesi ve aynı zamanda Topluluk üyelerinin Birleşik Krallık'a göre çok daha hızlı büyüme rakamları kaydetmeleri hususunu da göz önünde bulundurarak 1967'de ikinci kez tam üyelik başvurusunda bulunmuştur (McNaughton, 2018, s.251). Bu başvuru da De Gaulle tarafından Birleşik Krallık'ın Topluluğa girme noktasında ekonomik olarak yeterli olmadığı gerekçesiyle veto edilmiştir. Birleşik Krallık, Avrupa Topluluğu'nun sağlayacağı ekonomik avantajların ne İngiliz Uluslar Topluluğu ne de EFTA bünyesinde yürütülen ticaretle ikame edilemeyeceği gerçeğinden hareketle 30 Haziran 1970 tarihinde Başbakan Edward Heath liderliğinde üçüncü kez üyelik başvurusunda bulunmuştur (Forster & Blair, 2002, s.19-20). Daha önce iki kez veto kartını kullanan De Gaulle'ün artık Fransa'nın başında olmaması ve Ortak Tarım Politikasının da Fransa'nın istekleri doğrultusunda şekillenmiş olması nedeniyle başvuru bu kez kabul edilmiş ve Birleşik Krallık 1 Ocak 1973'de Danimarka ve İrlanda ile birlikte tam üye olarak AT'ye katılmıştır (Bache & Jordan, 2006, s.5-6). O dönemde Birleşik Krallık için en kritik husus ortak pazara ulaşım sağlayarak ekonomisini yeniden canlandırmaktı. Bu nedenle AT ile sorun yaratabilecek konulara ilişkin itirazların dile getirilmesi daha sonrasına ertelenmiştir. (Chochia vd., 2018b, s.121).

Birleşik Krallık AT'ye tam üye olduğunda, başta Almanya ve Fransa olmak üzere altı kurucu ülkenin ihtiyaçları, öncelikleri ve stratejik çıkarlarına göre şekillenen bir Topluluk içerisinde kendini bulmuştur. Bu minvalde Birleşik Krallık, üyeliğin gerçekleştiği günden Brexit'e kadar geçen süre içinde, AB politikaları ve prosedürleri ile çoğu zaman sorun yaşamıştır (Schweiger, 2007, s.42).

1974 seçimleri için sürdürülen kampanyada İşçi Partisi, Muhafazakâr Parti'nin AT üyeliği için çok fazla tavizde bulunduğu temasını işlemiş ve Başbakan adayı Wilson seçilmesi halinde Birleşik Krallık'ın AT üyeliğini referanduma götüreceği sözünü vermiştir (McNaughton, 2018, s.252). Bu referandum, “vatandaşların kendi bireysel ve kolektif özgürlükleri ile bağlantılı olan bu denli önemli bir konuda fikirlerini ve kararlarını açıklama ihtiyacı” şeklinde gerekçelendirilmiştir (Chochia vd., 2018b, s.116). İşçi Partisi AT konusunda bölünmüştü ve bu konuda bir uzlaşının sağlanması gerekiyordu. Bu noktada Wilson ile dönemin Başbakanı Cameron arasında bir benzerlikten bahsedilebilir. Cameron aynı şekilde AB'ye dair partisi içindeki bölünmenin de etkisiyle seçimleri kazanması halinde AB üyeliğini referanduma götüreceği taahhüdünde bulunmuştur (Chochia vd., 2018b, s.122).

Üye olduktan çok kısa bir zaman sonra üyeliğin sorgulanması, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesinin ya da AB'nin gönülsüz/isteksiz ortağı şeklinde nitelendirilmesine neden olmuştur (Piper, 2005: 258). 1975 referandumunda seçmene, “Birleşik Krallık'ın Avrupa Topluluğu (Ortak Pazar) içinde kalması gerektiğini düşünüyor musunuz?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Mevcut hükümetin çoğunluğu ve daha sonraki dönemlerde AT ile ciddi sorunlar yaşayacak olan Margaret Thatcher'ın da içinde bulunduğu muhalefet kanadı, Topluluk içinde kalınmasından yana tavır sergilemişlerdir (Chochia vd., 2018b, s.122). 5 Haziran 1975 tarihinde gerçekleştirilen referandum sonucunda katılanların yaklaşık %67'si Topluluk içinde kalınmasından yana oy kullanmıştır (Keedus, 2018a, s.141-142).

Birleşik Krallık AT'ye katıldıktan kısa bir süre sonra üyeliğini referanduma götüren tek ülke olmuştur (Aras & Günar, 2018, s.93-94). Şüphesiz AT üyeliğinin çok kısa bir süre içinde sorgulanması yönünde ortaya çıkan bu eğilim, sonraki dönemlerde Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesi içindeki konumu üzerinde önemli etkilere yol açmıştır. Her ne kadar yapılan referandum sonucunda AT içinde kalınması yönünde oy çoğunluğu sağlanmış olsa bile, bu durum Birleşik Krallık'ın Avrupa'da bir birlik idealine ne kadar bağlı olduğu konusunda ciddi şüpheler ortaya çıkarmış ve Birleşik Krallık'ın Avrupa için “güvenilmez ortak” şeklinde nitelendirilmesine neden olmuştur (Forster & Blair, 2002, s.21).

Referandum sonucunda Topluluk içinde kalınması yönünde irade sergilenmiş olsa da, Birleşik Krallık siyasetçilerinde ve kamuoyunda AT'ye, Avrupa bütünleşmesine ve Birleşik Krallık'ın AT üyeliğine karşı şüpheli yaklaşımlar varlıklarını güçlü bir şekilde sürdürecektir. 1975 sonrası dönemde tüm hükümetler az ya da çok ülkelerinin Avrupa bütünleşmesine olan angajmanlarında bir isteksizlik/gönülsüzlük sergilemişlerdir (Schweiger, 2007, s.24-25).

2. MARGARET THATCHER LİDERLİĞİNDEKİ MUHAFAZAKÂR PARTİ İKTİDARINDA BİRLEŞİK KRALLIK'IN AVRUPA TOPLULUĞU İLE İLİŞKİLERİ (1979-1990 DÖNEMİ)

Birleşik Krallık'ta 1974'de düzenlenen seçimler sonucunda Edward Heath liderliğindeki Muhafazakâr Parti iktidarı sona ererken bir yıl sonra Margaret Thatcher Muhafazakâr Parti'nin liderliğine seçilmiştir. Bir sonraki parlamento seçimlerini kazanan Thatcher 1979'da Birleşik Krallık'ın ilk kadın başbakanı olmuştur (Chochia vd., 2018b, s.125). Thatcher dönemi Brexit'e kadar Birleşik Krallık'ın AB ile ilişkilerinin en sorunlu olduğu dönem olmuştur (Aras & Günar, 2018, s.93-94).

1970'li yıllarda Muhafazakârların İşçi Partisi'ne oranla daha Avrupa yanlısı oldukları ve Thatcher'ın da özellikle ekonomik nedenlerle Birleşik Krallık'ın Avrupa Topluluklarına üyeliğinin güçlü bir destekçisi olduğu bilinmektedir. Buna karşın Thatcher, iktidara geldikten sonra Birleşik Krallık'ın ulusal çıkarlarının söz konusu olduğu durumlarda veto yetkisini kullanmaktan geri durmamıştır (Schweiger, 2007, s.25-26). Thatcher, başbakanlığı döneminde en fazla Avrupa ve AB karşıtı/şüphecisi siyasetçilerden biri olarak nitelendirilmiştir. Thatcher, ortak para birimine karşı, ulusal egemenlik yetkilerinin sıkı bir savunucusu ve üye devletlerin AB'nin ortak kurumlarından bağımsızlıklarının önemini sıklıkla vurgulayan bir siyasetçi olarak anılmaktadır (Chochia vd., 2018b, s.116). Thatcher için kalıcı ve bütünlük içinde bir Avrupa inşa etmenin tek mantıklı yolu hükümetler aracılığıyla destekleyen yaklaşımlar olmalıydı. Avrupa bütünleşmesi, ulus-üstü bir yönde değil, aksine bağımsız ulus devletler arasındaki iş birliği kapsamında yürütülmeli ve bağımsız Toplum kurumlarından ziyade üye ülkelerin kontrolünde olmalıdır (Chochia vd., 2018b, s.124).

Thatcher döneminde Birleşik Krallık-AT ilişkilerine damga vuran ve kalıcı izler bırakan üç önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlar; bütçe sorunu, Tek Pazar ve Thatcher'ın ünlü Bruges konuşmasıdır. Thatcher'ın AT ile yaşadığı ilk kriz Birleşik Krallık'ın Toplum bütçesine yaptığı katkı alanında ortaya çıkmıştır. Birleşik Krallık AT bütçesine katkı sağlayan temel ülkelerden biriydi. Bütçe kaynaklarının önemli bir bölümünün Ortak Tarım Politikasının desteklenmesi amacıyla kullanılması ve Birleşik Krallık'ın bütçeden görece düşük pay alması Thatcher için sorun oluşturmaktaydı. Fransa başta olmak üzere Ortak Tarım Politikasına yönelik destekler bazı üyeler için bir öncelik iken, bu durum Birleşik Krallık için geçerli değildi (Gamble, 1998, s.20). Thatcher 1979 Dublin Avrupa Konseyi toplantısında bir nevi "ülkesinin parasını geri istemiş" (*our money back*) ve bu amacına da Haziran 1984 Fontainebleau Avrupa Konseyi'nde varılan uzlaşıyla ulaşmıştır. Buna göre Birleşik Krallık

Topluluk bütçesine yaptığı katkının %66'sı oranında bir iade almayı garantilemiştir. Ülkesi için bir başarı olarak gözüken bu duruma rağmen, Thatcher'ın bütçe konusuna ilişkin müzakerelerde izlediği tarzın uzun vadede hem kendisi hem de Birleşik Krallık açısından sıkıntılı bir durum yarattığı, Thatcher'ın Avrupa bütünleşmesine olan bağlılığının ciddi şekilde sorgulanmaya başlamasına neden olduğu ve bir nevi Birleşik Krallık'ı diğer üye ülkelerden uzaklaştırdığına dair görüşler dile getirilmektedir (Forster & Blair, 2002, s.22).

Avrupa bütünleşmesinin en önemli aşamalarından biri 1986'da imzalanan "Tek Avrupa Senedi" (*Single European Act-SEA*) ile kurulan Tek Avrupa Pazarı'dır. Tek Pazar ile hem Avrupa bütünleşmesinin derinleştirilmesi ve Topluluk bazındaki kurumsal sorunların çözümü hem de üye devletlerin önemli ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır (Keedus vd., 2018a, s.147). Thatcher yönetimindeki Birleşik Krallık, kendi ekonomik ve ticari çıkarları ile uyumlu görmesi nedeniyle Tek Pazar'ın oluşturulmasına dair girişimleri desteklemiştir. Bununla birlikte Tek Pazar Avrupa bütünleşmesinin daha ileri seviyelere taşınması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Tek Pazar'ın sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi ulus-üstü kurumların varlığını gerektirmiştir. Özellikle ekonomik ve mali birlik konusunda daha ileri adımların atılması ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca Avrupa Komisyonu Başkanı Fransız Jacques Delors öncülüğündeki bir grup, Topluluk bünyesindeki ekonomik faaliyetlerle çalışan kesimin sosyal ve ekonomik hakları arasında bir denge kurulması gerektiğine dikkat çekmeye başlamışlardır. Böyle bir girişim daha büyük Topluluk bütçeleri ile AT seviyesinde yeni yasa ve programların oluşturulmasını gerektirmekteydi (Gamble, 1998, s.21).

'Federal bir Avrupa' fikrine hayli şüpheci yaklaşan Thatcher, Delors'un "entegrasyonu siyasi, ekonomik ve sosyal boyutlar üzerinden derinleştirmeyi ve topluluğun ortak kurumlarını güçlendirmeyi hedefleyen çabaları" karşısında güçlü bir muhalefet sergilemiştir (Schweiger, 2007, s.26). Black'ın ifadesiyle, Avrupa bütünleşmesinin derinleşmesi ihtiyacına bağlı olarak ulus-üstü kurumların rollerinin artması ve üye devletlerden egemenlik yetkilerinin daha fazla devri konusu Birleşik Krallık için sorun yaratmaya başlamıştı (Black, 2017, s.495).

Tek Pazar ile birlikte Avrupa bütünleşmesinin ekonomik ve siyasi bir birlik yolunda ilerleme olasılığının güçlenmesi Muhafazakâr Parti içinde muhalif seslerin yükselmesine neden olmuştur. Thatcher'ın Tek Pazar'ın oluşturulmasına destek vermesinin ana nedeni, bu girişimin serbest ticaretin ve serbest piyasa ekonomisinin önündeki engellerin kaldırılmasına hizmet edeceğine olan inancıydı. Bununla birlikte Tek Pazar'ın ulus-üstü nitelikte idari ve yasal kurumların varlığını gerektirmesi ve bu noktada üye devletlerin ulusal egemenlik

yetkilerinin Topluluk seviyesine transfer edilmesinin zorunluluğu meselesi Thatcher nezdinde rahatsızlık yaratmıştır. Ulusal egemenlik yetkilerinde kayıp yaşanması ihtimali Thatcher için kabul edilemezdi (Gamble, 1998, s.21-22).

Entegrasyonu daha da derinleştirecek adımlara karşı olan Thatcher, parasal ve mali konulardaki kontrolün üye ülkelere ait olması gerektiğini ifade etmiştir. Thatcher, “Roma Antlaşmalarının ekonomik özgürlüğün bir belgesi” olduğunu dile getirerek, Delors ve onunla aynı görüşleri paylaşanların “AT’ye yönelik bir nevi sosyalist bir saldırı gerçekleştirme” niyetinde olduklarını söylemiştir. Thatcher bu tür girişimleri “arka kapıdan sosyalizm” (*socialism through the back door*) şeklinde bir tehdit olarak gördüğünü beyan etmiştir (Forster & Blair, 2002: 24). Bache ve Jordan’a (2006, s.6) göre, “Thatcher’ın Avrupa bütünleşmesine karşı yaklaşımı sadece pragmatik ve seçici bir anlayışla değil aynı zamanda ideolojik olarak da şekillenmiştir.”

Thatcher’ın bütünüyle ekonomik ve ticari olarak düşündüğü konu başlıkları entegrasyon derinleştikçe siyasi bir karakter kazanıyordu. Tek Pazar sadece serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve piyasanın yeniden düzenlenmesini değil bunun da ötesine geçerek yetkileri artan Topluluk kurumlarına üye devletlerin yetki devirlerini gerektirmeye başlamıştı. Sonuç olarak, Thatcher’ın serbest ticaretin sağlanması noktasında ulusal engellerin kaldırılması olarak işlev göreceğini düşündüğü Tek Pazar, Birleşik Krallık açısından daha derin entegrasyon tehdidinin ortaya çıkmasına neden olmuştu (Chochia vd., 2018b, s.133). Entegrasyonun bu denli ilerlemesi ve siyasi bir içerik kazanması Thatcher’ın hiç de istemediği aşamalarda (Chochia vd., 2018b, s.134). Thatcher ticarete dair üye devletler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesinin ötesine geçecek siyasi bütünleşmeye yönelik adımların, egemenlik haklarının aşınmasına neden olacağını ileri sürmüştür (Forster & Blair, 2002, s.28).

Thatcher’ın Avrupa entegrasyonuna bakışını anlamak bakımından 20 Eylül 1988’de Bruges Avrupa Koleji’nde yaptığı ünlü konuşması önemlidir (Chochia vd., 2018b, s.125). Thatcher Bruges konuşmasında, ulus-üstü kurumlar karşısında ulusal egemenliğin kesin önceliğe sahip olduğunu dile getirmiştir. Thatcher’a göre, “Avrupa tüm devletlerin çıkarlarına olacak kurumların ve ortak programların kabul edildiği ulus devletlerin birliğinden daha fazla bir şey olmamalıdır.” Bu çerçevede yürütülecek entegrasyon Thatcher tarafından Avrupa karşıtı bir politika olarak değil, alternatif bir Avrupa politikası olarak öne sürülmüştür (Gamble, 1998, s.22). Konuşmasında ulusal egemenlik ve AT içindeki çeşitliliğe vurgu yapan Thatcher, “her bir üye devletin kendi görenek, gelenek ve kimliği ile, Fransa’nın Fransa, İspanya’nın İspanya olduğu bir Avrupa’nın kesinlikle daha güçlü olacağını” ifade etmiştir (Piper, 2005, s.260).

Ayaz'a göre, Thatcher'ın Bruges konuşması "o günden bu yana Birleşik Krallık'taki Avrupa ve AB şüphecilerinin ve karşıtlarının referans aldıkları bir metin ola gelmiştir" (Ayaz, 2017, s.6).

Thatcher Bruges konuşmasında, "Avrupa süper devleti" ya da "Federal Avrupa" gibi bir noktaya varacak tüm bütünleşme modellerine muhalefetini dile getirmiş ve sadece devletler arasında hükümetler arası düzeyde yürüyecek genişletilmiş iş birliğinden yana olduğunu ifade etmiştir. Thatcher başbakanlığının son dönemlerinde Avrupa karşıtı söylemlerini artırmış, Topluluğun çeşitli alanlarında gündeme gelen ortak politika girişimlerini doğrudan reddeden uzlaşmaz bir tutum içerisine girmiştir (Schweiger, 2007, s.26-27).

Thatcher Avrupa'nın AB'den çok daha fazlasını ifade ettiğini düşünüyordu. Ulus-üstü bir modelde ilerleyecek Avrupa bütünleşmesine karşı olanların "Avrupa karşıtı" ya da "Avrupa şüphecisi" sıfatlarıyla nitelendirilmelerine karşı duruş sergilemekteydi. Avrupa çok geniş bir kavramdı ve ulus-üstü modeli esas alan bütünleşmenin dışında başka Avrupa modelleri de inşa edilebilirdi (Chochia vd., 2018b, s.125-126). Birleşik Krallık'ın Avrupa karşıtı ya da şüphecisi şeklinde aldandırılması da doğru değildi. Nitekim Thatcher için Birleşik Krallık, Avrupa'ya olan bağlılığını Avrupa için ve Avrupalılarla birlikte savaşarak göstermiştir. Bu bağlamda Thatcher, Birleşik Krallık'ın Avrupa tarihinde temel bir aktör olarak belirleyici bir konuma sahip olduğunu ve bu konumunun da asla görmezden gelinemeyeceğini ısrarla vurgulamıştır (Chochia vd., 2018b, s.126-127).

Thatcher'a göre entegrasyon siyasi bir nitelik kazanmak suretiyle bir Avrupa süper devletine doğru gitmemeliydi. Entegrasyon modeli üye devletler arasında hükümetler arası düzeyde yürütülecek bir iş birliğine dayalı olacak şekilde ilerlemeliydi (Archil vd., 2018, s.132). Thatcher, üye devletlerin egemenlik haklarında kayıp yaşanmak suretiyle ulus-üstü ortak kurumlarda güç toplanmasının Avrupa için zararlı olacağı düşüncesindeydi. Thatcher ulus devletlerin farklı kimliklerinin yerine geçecek "tek bir Avrupalı kimliği" oluşturulmasını bir yanlış olarak görmekteydi. Thatcher Birleşik Krallık'ın parlamento yetkilerinin Brüksel'deki karar alma mekanizmalarına transferini, ülkesinin bağımsızlığı ve egemenliği bakımından ciddi bir meydan okuma olarak algılamaktaydı. Bu nedenle AT kurumlarının yetkilerinin en düşük düzeyde olmasından yana bir duruş sergilemiştir (Chochia vd., 2018b, s.129-132).

Thatcher aynı zamanda transatlantik ittifakının da güçlü bir destekçisi olmuştur. Thatcher için öncelikli konuların başında Avrupa ile ABD arasındaki geleneksel bağların ve yakın ittifak ilişkisinin devam ettirilmesi gelmiştir. Thatcher ABD'ye karşı yeni bir güç merkezi şeklinde

inşa edilecek bir Avrupa fikrine karşı durmuştur. Thatcher dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan ile yakın iş birliği içerisindeydi. İki ülke arasında NATO başta olmak üzere askeri alanda sürdürülen yakın iş birliği, özel ilişkinin önemli bileşenlerindendi. Thatcher Avrupa’da oluşturulacak ortak savunma ve güvenlik projelerini, ABD ile yakın çalışmak ve ters düşmemek koşullarıyla desteklemiştir (Chochia vd., 2018b, s.135-136). Thatcher için Batı Avrupa Birliği NATO’yu tamamlayıcı bir kuruluş işlevi görmeliydi. Avrupa bütünleşmesi içinde savunma ve güvenlik alanlarında atılacak adımlar transatlantik ittifakına zarar verici nitelikte olmamalıydı (Chochia vd., 2018b, s.134-135).

Özetle, Thatcher’ın başbakanlığı döneminde Avrupa bütünleşmesine ve AT’ye karşı tutum ve yaklaşımının genel olarak olumsuz ve çatışmacı bir seyir izlediği söylenebilir. Thatcher başbakanlığı döneminde Avrupa bütünleşmesine karşı mesafeli bir tutum takınmıştır. Thatcher Avrupa bütünleşmesinin izleyeceği yön konusunda, bağımsız ve güçlü ulusal devletler arasında hükümetler arası düzeyde yürütülecek gevşek bir iş birliği modelinden yana olduğunu sıklıkla dile getirmiştir. Bir başka deyişle Thatcher, ulus-üstü nitelikte ve devletlerin egemenlik yetkilerinin ortak Topluluk kurumlarına devredildiği bir bütünleşme modelinin karşısında olmuştur. Tek Avrupa Pazarı’nın oluşturulmasıyla birlikte entegrasyonun siyasi bir nitelik kazanarak derinleşmeye başlaması, Thatcher’ı son derece rahatsız etmiş ve bu yöndeki girişimlere karşı muhalif bir yaklaşım benimsemesine yol açmıştır.

3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE BİRLEŞİK KRALLIK’IN AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİNE YÖNELİK SİYASETİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Hem Soğuk Savaş döneminde hem de sonrasında AB ile sorunlu ilişkilerin Birleşik Krallık siyasetini en fazla meşgul eden ve ihtilaflara neden olan konuların başında geldiğine şüphe yoktur. Birleşik Krallık Avrupa bütünleşmesinin “isteksiz/gönülsüz ortağı” olarak algıлана gelmiştir. Birleşik Krallık’ın birleşik bir Avrupa projesini, siyasi bir entegrasyona güçlü bir bağlılıktan ziyade ekonomik çıkarları bağlamında değerlendirdiği ifade edilebilir (Baker and Seawright, 1998, s.1).

Birleşik Krallık’ın Avrupa bütünleşmesi içinde üye ülke olarak daha geç bir dönemde yer alması, Birleşik Krallık’ın AB ile sorunlu ilişkilerinin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Birleşik Krallık AT üyesi olduğunda kendisini Almanya ve Fransa’nın kontrolünde şekillenen bir yapı içinde bulmuştur (Bache & Jordan, 2006, s.5). Kuruluş aşamasında yer almaması ve AT’ye daha sonrasında katılımı, Birleşik Krallık’ın Topluluk kurumları üzerindeki etkisinin Almanya ve Fransa’ya kıyasla daha sınırlı kalmasına yol açmıştır. Bununla birlikte Birleşik

Krallık'ın AB üzerinde kurumsal anlamda önemli etkileri olmuştur (Piper, 2005, s.266). AB hukuku ve mevzuatının da Birleşik Krallık iç siyaseti üzerinde önemli etkileri olmuştur (Piper, 2005, s.269).

1973'te AT üyesi olduktan sonra, Birleşik Krallık için Avrupa bütünleşmesi kapsamında karşılaşılan en büyük zorluk, egemenlik yetkilerinin ortak Avrupa kurumlarına transfer edilmesi hususunda ortaya çıkmıştır. Birleşik Krallık siyasetçileri bu durumu sadece AB karşıtlarına değil AB destekçilerine açıklamakta bile zaman zaman zorluk yaşamışlardır (Baker and Seawright, 1998, s.1-2).

Birleşik Krallık'ta Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi'nin Avrupa bütünleşmesine yönelik yaklaşımları dönemden döneme değişiklik göstermektedir. Her iki partinin de Avrupa bütünleşmesine yönelik değişmez ve katı tutumlara sahip oldukları söylenemez. Avrupa bütünleşmesi ve AB, Birleşik Krallık siyaseti bakımından her zaman zıt görüşlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Gamble, 1998, s.11).

Soğuk Savaş döneminde Birleşik Krallık hükümetlerinin AB ile ilişkileri “güvensizlik”, “şüphe” ve “çatışma” kelimeleri ile nitelendirilmiştir. Üyeliğin gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra AT içinde kalıp kalmamaya dair bir referandumun düzenlenmesi bile tek başına, her ne kadar bu oylama neticesinde Topluluk içinde kalmaktan yana oylar çoğunluk oluşturmuş olsa bile, Birleşik Krallık-AT/AB ilişkilerinin sorunlu ve tartışmalı geçeceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Gamble, 1998, s.11).

Birleşik Krallık basınında ve kamuoyunda kök salmış güçlü Avrupa karşıtlığı ve şüpheciliği, siyasetçilerin ve partilerin Avrupa bütünleşmesine ilişkin girişimlere karşı ihtiyatlı ve mesafeli durmaları sonucunu getirmiştir. Brüksel tarafından dikte edildiği düşünülen kararlar ve mevzuat Birleşik Krallık kamuoyunda olumlu karşılanmamıştır (Grant, 2008, s.2). Birleşik Krallık kamuoyunun diğer üye devletlere oranla AB'ye daha az sempati ile baktığı bilinmektedir (Grant, 2008, s.1).

Foster ve Blair (2002, s.8), AB politika oluşumlarındaki etkinliği dikkate alındığında, Birleşik Krallık'ın diğer üye devletler tarafından nitelendirildiği kadar uyumsuz bir ortak olmadığını ifade etmektedir. Avrupa entegrasyonu bağlamında ulusal çıkarları çerçevesinde hareket eden tek devletin Birleşik Krallık olmadığı dikkate alınmalıdır. Diğer üye devletler, ulusal projeleri ile AB yapıları ve kurumları arasında başarılı bir şekilde bağ kurabilirlerken, Birleşik Krallık hükümetlerinin dış politika hedeflerini ve ulusal çıkarlarını Topluluk yapıları ile uyumlu

şekilde ilişkilendiremedikleri söylenebilir. Bu durum Birleşik Krallık'ın, AB'nin bazı temel politika alanları dışında kalması sonucunu doğurmuştur (Forster & Blair, 2002, s.29). Bache ve Jordan'a (2006, s.9-10) göre, AB çatısı altında belirli konularda zaman zaman uyumsuz bir üye devlet olarak ortaya çıkan tek ülke Birleşik Krallık değildir. Birleşik Krallık ancak, AB içinde ulusal çıkarları gereği tutum ve politika geliştiren ve bir dereceye kadar uyumsuz olarak adlandırılabilen ülkeler grubunun bir üyesi olarak ele alınabilir.

Grant, Birleşik Krallık'ın AB üzerindeki önemli katkılarının ve etkisinin görmezden gelindiğini iddia etmektedir. Bu anlamda Birleşik Krallık en Avrupa karşıtı/şüphesiz üye devlet olarak nitelendirilmeyi hak etmemektedir. Birleşik Krallık, AB'nin tüzük ve direktifleri ile AB Adalet Divanı'nın kararlarını uygulamada iyi bir karneye sahiptir ve Tek Pazar'ın hayata geçirilmesinde öncü rol oynamıştır (Grant, 2008, s.1). Jones, Birleşik Krallık'ın genel olarak AB içinde yer almakla ilgili bir sorunu olmadığını, asıl itirazının entegrasyonun yönü ve hızı ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine karşı isteksiz ve uyumsuz bir ortak olmaktan çok ulusal çıkarları gereği ihtiyatlı ve mesafeli bir yaklaşım benimsediği söylenebilir. Kaldı ki Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik olumlu ve öncü rol oynayan girişimleri de olmuştur. Birleşik Krallık sadece federalist bir yönde ilerleyen hızlı ve derin bir entegrasyonu tercih etmemektedir. Bu nedenlerle “ihtiyatlı/dikkatli Avrupalı” (*Cautious European*) ifadesi Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik yaklaşımını daha doğru bir şekilde tanımlamaktadır (Jones, 2007, s.178-180).

Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde Avrupa bütünleşmesine yönelik siyasetinin anlaşılmasında üç önemli unsurun dikkate alınması gerekmektedir. Bunlar sırasıyla; Birleşik Krallık'ta derin köklere sahip güçlü Avrupa karşıtlığı ve şüphesizliği, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesinin gelişim sürecinde ulus-üstü bir model yerine hükümetler arası düzeyde ilerleyecek gevşek bir iş birliğinden yana olması ve ABD ile özel ilişkinin Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine bağlılığındaki zayıflatıcı ve sınırlandırıcı etkisi şeklinde ifade edebilir.

3.1. Avrupa Karşıtı ve Şüphesiz Bir Devlet Olarak Birleşik Krallık

Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yaklaşımı ve AB ile ilişkileri literatürde “Avrupa Şüphesizliği” (*Euroscepticism*) terimi ile ifade edilmektedir (Forster, 2002, s.1). Avrupa Şüphesizliği, AB'ye karşı olumsuz bakış açısını ifade eden bir kavramdır. Avrupa Şüphesizliği (*Eurosceptic*) ise “Avrupa merkezli ekonomik ve siyasi bir birliğin, bütünleşme hareketinin

faydaları, uygulanabilirliği ve geçerliliği konularında endişe ve şüpheleri olan kimseyi” ifade etmektedir (Forster, 2002, s.1-2).

Ayaz'ın (2017, s.3) ifadesiyle Avrupa şüpheciliği terimi en sade anlatımla “Avrupa entegrasyonuna eleştirel ve şüpheli şekilde bakmak” şeklinde tanımlanabilir. Bu şüphecilik en hafif haliyle, bir yandan Birleşik Krallık'ın AB üyeliğinin sorgulanmasından, üyeliğin getirdiği fayda noktasındaki endişelere, diğer yandan AB'nin belirli politika alanlarının dışında kalmaktan AB'den ayrılmayı gündeme getiren uç görüşlere kadar geniş bir alana yayılmaktadır (Forster, 2002, s.2).

Avrupa Şüpheciliği terimi, “AB entegrasyon sürecine muhalif/karşı bir duruşu” simgelemektedir (Taggart'dan aktaran Bain, 2020, s.1). Birleşik Krallık diğer üye ülkelerle karşılaştırıldığında en Avrupa şüphesi kamuoyuna sahip ülke olarak ortaya çıkmaktadır. Entegrasyonun daha derin ve siyasi yönde ilerleyecek bir modele dayanması hususu Birleşik Krallık'ta şiddetli bir dirençle karşılaşmıştır (Bain, 2020, s.1-3).

Avrupa Şüpheciliği terimi, ulus-üstü bir entegrasyona doğru ilerleyen AB'de Birleşik Krallık'ın üyeliğinin anlamı ve değerine dair şüpheli düşüncelerin şekillendirdiği bir anlayışı temsil etmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yana, Avrupa'da bütünleşme yönündeki girişimler karşısında Birleşik Krallık'ın şüpheciliğini besleyen temel hususlar; ulusal egemenlik ve ulusal kimliğe yapılan vurgu ile siyasi ve ekonomik bağımsızlığın korunmasının önemi olmuştur (Forster, 2002, s.2).

Birleşik Krallık'ın AB ile ilişkilerinin niteliğini tanımlamak için literatürde kullanılan başlıca sıfatlar, “uyumsuz” (*awkward*) ve “isteksiz/gönülsüz” (*reluctant*) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu nitelendirmelerin Birleşik Krallık kamuoyunun Avrupa bütünleşmesine yönelik güçlü muhalif ve şüpheli/kuşkucu bakış açısıyla doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir (Bache & Jordan, 2006, s.4-5). “İsteksiz/Gönülsüz Avrupalı” (*Reluctant European*) ifadesi, genellikle Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine bağlılığındaki zayıflığı belirtmek için kullanılmaktadır. Avrupa bütünleşmesinin ilk adımı olan AKÇT'de yer almayan Birleşik Krallık her ne kadar 1973'de üye olmuşsa da Brexit ile birlikte AB'den ayrılana kadar bu şekilde nitelendirilmekten kurtulamamıştır. Bu nitelendirmenin arkasında yatan temel neden, Birleşik Krallık'ın birleşik bir Avrupa idealini destekleyen bir politika izlememesi olmuştur (Jones, 2007, s.8). Diğer yandan, isteksiz/gönülsüz Avrupalı ibaresi, Avrupa bütünleşme sürecine belirli zamanlarda fazla bir istekle katılmayan üye ya da üye olmayan devletleri ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bu şekilde bakıldığında aslında her

AB üyesi devletin en azından belirli dönemler için isteksiz/gönülsüz Avrupalı şeklinde tanımlanabilmesi mümkündür (Jones, 2007, s.23).

1950'lerin başından bu yana Avrupa Toplulukları ve AB'ye karşı yaklaşımlarının özünü ortaya koyan isteksizlik ve uyumsuzluğun diğer üye devletlerle karşılaştırıldığında Birleşik Krallık'ta çok daha fazla olduğu iddia edilmektedir. Bu durumun temel nedeni olarak Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine geç dâhil olması gösterilmektedir. Birleşik Krallık 1973'de üye olduğunda, hem Fransa ve Almanya'nın kontrolünde ulus-üstü nitelikli kurumlar oluşturulmuş hem de Ortak Tarım Politikası başta olmak üzere AT'nin belirli politikaları büyük ölçüde şekillendirilmişti. Birleşik Krallık üye olduktan kendini sonra ulusal çıkarları ile uyumlu olmayan bir Topluluk içinde bulmuştur (Piper, 2005, s.263). Bu durum doğal olarak ilerleyen dönemlerde Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesinin yönü ve diğer önde gelen devletlerin yaklaşımlarıyla çatışmalar yaşamasına neden olmuştur. Birleşik Krallık üyeliği süresince federal bir Avrupa hedefiyle ortaya konan girişimleri kabul etmediğinden isteksiz/gönülsüz ve uyumsuz ortak şeklinde nitelendirilmiştir (Jones, 2007, s.171-172).

Mölder'e (2018, s.170) göre, Birleşik Krallık'ta tüm hükümetlerin Avrupa bütünleşmesine ve AB'ye yönelik bakış açıları, hep "İngiliz İstisnacılığı" (*British Exceptionalism*) ön plana çıkararak bir eğilimi temsil etmiştir. Birleşik Krallık'ın kendisini kıta Avrupası karşısında öteki ve üstün olarak gören istisnacı yaklaşımı, halk ve kamuoyunda güçlü şekilde yer edinmiş Avrupa karşıtlığı ve şüpheciliği ile birleşerek, Birleşik Krallık toplumunun Avrupa bütünleşmesine ve AB'ye karşı eleştirel ve olumsuz bir tutum geliştirmesine zemin hazırlamıştır.

Schweiger Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine ve AB'ye tam bir bağlılık noktasındaki geleneksel isteksizliğinin temel nedenlerini iki temel başlık altında toplamaktadır. İlki, Birleşik Krallık'ın bir ada devleti olmasına bağlı coğrafi konumudur. Bu konumuna bağlı olarak Birleşik Krallık'ın dış politikasını Avrupa ile sınırlandırmadığı ve güçlü bir imparatorluk olarak küresel bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir (Schweiger, 2007, s.15-16). İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa merkezli patlak vermesi, savaş sonrası dönemde de Birleşik Krallık'ın Avrupa ile ilişkilerde mesafeli ve ihtiyatlı davranması sonucunu beraberinde getirmiştir (Schweiger, 2007, s.17). Birleşik Krallık'ı kıta Avrupası'ndan ayıran bir diğer önemli özellik, ülkenin sahip olduğu istikrarlı devlet geleneği ile kıta Avrupa'sındaki ülkelerden farklı siyasi sistemidir. Birleşik Krallık'ın devlet yapısı ve siyasi sistemi büyük ölçüde değişmeden kalabilmiştir. Birleşik Krallık halkı kendi devlet geleneklerini ve siyasi sistemlerini kıta Avrupası karşısında üstün görmektedir. Birleşik Krallık için ulusal egemenlik

yetkilerinin bir kısmının dahi olsa ulus-üstü ortak Topluluk/Birlik kurumlarına devredilmesi kolaylıkla kabul edilebilecek bir durum hiç olmamıştır. Ulusal egemenlik yetkilerinin aşamalı transferi anlamına gelen daha derin siyasi ve ekonomik bir bütünleşme, ülkenin ulusal bağımsızlığı bakımından bir tehdit olarak algılanmıştır. Sonuç olarak, kıta Avrupa'sından farklı olan devlet geleneği, devlet yapısı ve siyasi sistemi nedeniyle, Birleşik Krallık'ın diğer AB üyesi devletlerin tersine, Avrupa bütünleşmesine entegre olma noktasında zorluklar yaşadığı ifade edilebilir (Schweiger, 2007, s.29-31).

Birleşik Krallık'ın AB ile ilişkilerinde isteksiz, uyumsuz ve şüpheli bir ortak olarak adlandırılmasının en temel nedenlerinden biri, üye olduğu tarihten Brexit süreci sonucunda üyeliğin sonlandığı tarihe kadar, kendi ulusal çıkarları ile uyumlu görmediği alanlarda AB'nin belirli politika alanlarını dışında kalmak (*Opt-out*) yönünde izlediği siyaset olmuştur. Bu bağlamda Birleşik Krallık, 1973'de üye olduktan kısa bir süre sonra AT üyeliğini referanduma götürmüştür. Ayrıca Thatcher'ın Birleşik Krallık'ın Topluluk bütçesine yaptığı katkılara ilişkin sıkı pazarlıkları, serbest dolaşım alanının dışında kalınması, Başbakan Major'ın Maastricht Antlaşması'nın bazı bölümlerinin dışında kalma yönünde izlediği politika, ekonomik ve parasal birlikle tek para birimine dâhil olmama yönündeki tercihler (Jones, 2007, s.173-174) ve Birleşik Krallık'ın AB Bakanlar Konseyi'nde oy birliğini gerektiren kararların alınmasını bloke etmesi gibi örnekler sayılabilir (Piper, 2005, s.255). Bahsedilen bu hususlar, diğer üye devletler nezdinde Birleşik Krallık'ın birleşik bir Avrupa idealine tamamıyla bağlı olmadığını göstermektedir.

Birleşik Krallık'taki Avrupa yanlıları ile Avrupa karşıtları arasındaki mücadele belirli sınırlarla çizilmiş net bir bölünme değildir. Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi içinde hem AB karşıtları hem de AB yanlıları bulunmaktadır. Her iki partinin AB'ye yaklaşımları dönemler arası farklılıklar içermiştir. Birleşik Krallık'ta AB konusundaki cepheleşme ve bloklaşma konu bazlı olarak da önemli farklılıklar göstermiştir (Baker & Seawright, 1998, s.2-3).

Ayaz'ın ifade ettiği üzere, 2016'da düzenlenen Brexit referandumundan önce ülkede düzenlenen son halk oylamasının yine 1975'de Birleşik Krallık'ın AT içinde kalıp kalmamasına dair yapıldığı dikkate alındığında, Birleşik Krallık'ın Avrupa ve Avrupa bütünleşmesiyle ilişkilerinin ne kadar sorunlu olduğu kolaylıkla anlaşılabilir (Ayaz, 2017, s.1).

Üye devletlerin AB algılarına dair yapılan anketlerde çıkan sonuçlar büyük oranda, Birleşik Krallık'ın Avrupa şüpheliği ve karşıtlığında ilk sıralarda yer aldığını göstermektedir (Grant,

2008, s.2). Birleşik Krallık'ın AB'ye çok dostane olmayan yaklaşımının önemli nedenlerinden birisi de ülkedeki basın organlarının ciddi oranda Avrupa karşıtı ve şüphecisi olmalarıdır. Ülkedeki önemli bir grup basın organı, sürekli AB'yi eleştiren haberlere ve görüşlere yer vermektedir. Bu basın organları AB'yi destekleyici bir görüşe yer vermekten oldukça uzaktırlar (Grant, 2008, s.3).

3.2. Birleşik Krallık'ın Avrupa Bütünleşmesinde Hükümetler Arası Düzeyde İş Birliği Tercihi

Bütünleşme sürecinde karar alma aşamalarında üye devletlerin ne derecede bağımsız davranabilecekleri ve devletlerin ulusal egemenlik yetkilerinin ne oranda Topluluğun/Birliğin ortak kurumlarına devredileceği meselesi Avrupa bütünleşmesine dair en çok tartışılan hususların başında gelmektedir. Devlet merkezci yani hükümetler arası modelde bütünleşme büyük oranda egemen devletlerin kontrolü altındadır. Ulus-üstü modelde ise, devletlerin egemenlik yetkilerinin kaçınılmaz bir şekilde aşınacağı ve bütünleşmenin kontrolünün büyük oranda Birlik kurumlarına geçeceği varsayılmaktadır (Schweiger, 2007, s.3). Birleşik Krallık'ın AB ile ilişkileri ve Avrupa bütünleşmesine yönelik politikası bağlamında en çok tartışılan konuların başında da ulusal egemenlik yetkilerinin ne ölçüde sınırlandırılarak AB'nin ulus-üstü kurumlarına devredileceği meselesi gelmiştir (Baker & Seawright, 1998, s. 4; Gamble, 1998, s.25).

Ulus-üstücülük (*Supranationalism*), ulusal egemenliğin kaybına ve daha derin bir entegrasyona işaret etmektedir. Üye devletlerin karar almaya dair ulusal egemenlik yetkilerini belirli politika alanlarında bir üst otoriteye devretmeleri söz konusudur. Üst otorite tarafından alınan kararlar tüm üye devletler için bağlayıcıdır (Jones, 2007, s.100-101). Merkezi otoriteye ait gücün ve parlamentonun sahip olduğu ulusal egemenlik yetkilerinin belirli oranlarda AB kurumlarına devredilmesi, Birleşik Krallık için doğrudan egemenlik kaybı şeklinde algılanmıştır. Yasa yapımına dair egemenlik yetkilerinin AB'nin üst kurumlarına transferi demek, AB bürokratlarının Birleşik Krallık halklarının yaşamlarının her alanında ne yapmaları ve nasıl davranmaları gerektiğini dikte etmeleri anlamına gelmektedir (Jones, 2007, s.105).

Hükümetler arası (Intergovernmentalism) ise ulusal hükümetlerin bir arada çalışmaları demektir. Hükümetler arası modelde bir yetki devri söz konusu değildir ve devletler egemenliklerini korumaktadırlar. Hükümetler arası modelde devletlerin farklılıklarını ortadan kaldıran ve ortak bir pozisyon üzerinde anlaşmalarını sağlayan konferanslarla bir araya gelme

durumu söz konusudur. Bu modelde, Birlik üyesi devletlerin ulusal çıkarları gereği bazı politika girişimlerinin dışında kalmaları mümkündür (Jones, 2007: 106-107). “Dışında Kalma” (*Opt-out*), bir üye devletin ulusal çıkarları ile uyumsuz olduğu gerekçesiyle Birlik bünyesindeki bir ortak politika alanının dışında kalmayı tercih etmesini ifade etmektedir (Jones, 2007: 78).

AB'nin ulus-üstü niteliğe sahip ortak kurumları ve politikaları çoğu zaman Birleşik Krallık'ın egemenliğine bir tehdit olarak algılanmıştır (Jones, 2007, s.109-110). Soğuk Savaş döneminde Birleşik Krallık'ın tercihi, ulus-üstü bir AT yerine hükümetler arası düzeyde bir AT olmuştur. Hükümetler arası modelde, Birleşik Krallık hükümetleri AT'ye karşı hem ulusal egemenlik yetkilerini hem de ulusal çıkarlarını koruduklarını düşünmüşlerdir. Bu tür bir modelde ulusal parlamento en üst karar alma organı olarak kalmaktadır. Ulusal çıkarlara bir tehdit söz konusu ise, bir üye devlet bu ortak politika alanına ilişkin yasa girişimlerini veto edebilir ve ilgili ortak politika alanının dışında kalabilir (Jones, 2007, s.108-109).

Daha fazla entegrasyon supranasyonalizmle eş anlamlı olarak düşünüldüğünden, neredeyse tüm Birleşik Krallık hükümetleri daha derin bütünleşme konusunda az veya çok isteksiz/gönülsüz bir tutum izlemişlerdir. Daha fazla siyasi bütünleşme egemenlik yetkilerinden Topluluk/Birlik lehine feragat edilmesi ve ulus-üstü bir yapılanma anlamına gelmektedir. AB siyasi olarak ne kadar bütünleşirse, Birliğin ulus-üstü kurumları da o derecede politika oluşum süreçlerinin kontrolünü ellerine almaktadırlar. Bu minvalde çoğu Birleşik Krallık hükümeti siyasi ve hatta zaman zaman da ekonomik bütünleşmeyi destekleme konusunda isteksiz bir yaklaşım sergilemişlerdir (Jones, 2007, s.119). AT üyeliğinin ardından tüm Birleşik Krallık hükümetleri güçlü ulus-üstü kurumlardan oluşan federal bir AB yerine ulus devletlerin iş birliğine dayalı bir AB'yi tercih etmişlerdir (Piper, 2005, s.265).

Birleşik Krallık'ın hükümetler arası düzeyde ilerleyecek bir bütünleşme modelini tercih etmesi, AB'nin genişleme politikalarına verdiği destekle de doğrudan ilişkilidir. Birleşik Krallık istisnasız bir şekilde AB'nin olabildiğince genişlemesinden yana bir tutum izlemiştir. Genişleme bir nevi daha derin ve siyasi bütünleşmenin önlenmesinde stratejik bir araç olarak görülmüştür. Birleşik Krallık'ın genişleme konusundaki temel argümanı, AB mevzuatını içselleştiren ve üyelik kriterlerini sağlayan bir devletin Birliğe üye olabilmesi yönündedir (Jones, 2007, s.175). AB kapsamında serbest ticaret alanının mümkün olabildiğince büyümesi Birleşik Krallık'ın ekonomik çıkarlarıyla uyumlu görülmüştür (Piper, 2005, s.265).

Birleşik Krallık'ın AB'nin genişlemesinden yana izlediği siyasetin temel nedeni, AB ne kadar genişlerse, daha derin ve politik bir entegrasyon seviyesine ulaşılmasının da o derece zorlaşacak olmasıdır. Daha fazla üye demek, entegrasyon sürecinin kapsamının ve yoğunluğunun sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Sınırlı bir siyasi bütünleşme ve büyüyen bir ticari blok olarak AB, Birleşik Krallık'ın öncelikli tercihi olmuştur. AB'nin genişlemesi, Birleşik Krallık tarafından genellikle daha ileri seviyelerde entegrasyonun zıttı şeklinde algılanmıştır (Jones, 2007, s.120-121). Örmeci'nin (2016, s.612) ifadesiyle, Birleşik Krallık'ın genişleme yanlısı yaklaşımının temel nedeni "AB'nin az sayıda üye devletten oluşan ve giderek bir federasyon yapısına doğru evrilen bir birlikten çok, daha çok sayıda üyeden oluşan ve ekonomi ve ticarete işbirliğini öngören gevşek bir bağımsız ülkeler birliği olması tercihine dayanmaktadır."

3.3. Amerika Birleşik Devletleri İle Özel İlişkinin Birleşik Krallık'ın Avrupa Bütünleşmesi Yönelik Siyasetine Etkileri

Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesi sürecindeki yaklaşımlarına tarihsel olarak bakıldığında, kararların sadece Avrupa ile bağlantılı olarak değil, aynı zamanda ABD ve İngiliz Uluslar Topluluğu ile olan yakın bağların da göz önünde bulundurularak alındığı görülmektedir. ABD ile tesis edilmiş özel ilişki ve transatlantik ittifakı, Birleşik Krallık'ın Avrupa siyasetini şekillendiren temel faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Forster & Blair, 2002, s.26).

Birleşik Krallık hükümetlerinin ABD ile yakın ilişkilerini öncelikli gören yaklaşımı, Avrupa'da daha derin entegrasyon yanlısı devletlerle sürekli bir anlaşmazlığa neden olmuştur. Birleşik Krallık, ABD ile yakın ilişkilerine potansiyel bir engel oluşturacağı endişesiyle dış ve güvenlik politikalarının Avrupalılaşmasına direnç göstermiştir. Bununla birlikte ABD'nin, Birleşik Krallık'ın kendisi ile AB arasında bir seçim yapma zorunluluğu hissetmesini kabul etmediğini belirtmek gerekir. ABD, AB'ye karşı direnen bir Birleşik Krallık'tan ziyade AB içinde etkin ve entegrasyonun gelişim yönüne etkide bulunabilen bir Birleşik Krallık'tan yana olmuştur (Oliver & Allen, 2006, s.1).

Aynı dili konuşan iki ülke olarak Birleşik Krallık ve ABD arasındaki yakın ilişki özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanya'sına karşı gerçekleştirdikleri ittifakın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Savaş sonrasında da Batı Avrupa'nın Sovyet yayılmacılığına karşı korunmasında ABD Birleşik Krallık ile yakın ilişkisini sürdürmekten yana bir politika izlemiştir. İki ülke arasındaki iş birliği, hem Almanya'nın uluslararası topluma entegre

edilmesinde hem de Sovyet tehdidine karşı işlevsel bir rol üstlenmiştir. Birleşik Krallık'ın Savaş sonrasında dış politika stratejisinin temeli de ABD ile özel ilişkinin sürdürülmesinden yana olmuştur. Churchill, Birleşik Krallık'ın bir dünya gücü olarak rolünü sürdürebilmesi için ABD ile kurulan ittifakın devamından yanaydı (Schweiger, 2007, s.34-35).

Birleşik Krallık kamuoyu da uluslararası arenada Avrupa'dan ziyade transatlantik ittifakını ve ABD ile ilişkileri önceleyen geleneksel bir eğilime sahiptir. Halk ve kamuoyu ülkelerini Avrupa'dan çok ABD'ye yakın hissetmektedir. İki ülke aynı dili konuşmaktadır ve benzer inanç ve değerlere sahiptir (Schweiger, 2007, s.37). Birleşik Krallık Avrupa'nın sosyal-demokrasi temelli ekonomik modelinden ziyade, ABD'nin temsil ettiği liberal ve serbest piyasa ekonomisi modeline daha yakın bir yön izlemiştir (Jones, 2007, s.5). Birleşik Krallık kamuoyundaki tartışmalar, ülkenin ABD'ye olan kültürel yakınlığının, Avrupa bütünleşmesine olan bağlılığını azaltan önemli bir faktör olarak görüldüğünü göstermektedir. Birleşik Krallık'ın ABD ile sürdürdüğü ekonomik ve ticari iş birliği, ülkenin küresel bir ekonominin önemli bir bileşeni olarak algılanmasını sağlarken, AB'nin finansal ve ekonomik modeline daha fazla entegre olmak Birleşik Krallık tarafından ciddi bir dezavantaj olarak değerlendirilmiştir (Schweiger, 2007, s.37).

İki ülke arasındaki yakın ilişkileri tanımlamak için kullanılan “Özel İlişki” (*Special Relationship*) ibaresi “diplomatik ve siyasi meselelere dair karşılıklı yüksek dereceli güveni” simgelemektedir (Mix, 2021, s.1). Bu yakın müttefiklik ilişkisi başta ortak tarih, kültür ve değerler, karşılıklı faydaya dayalı güçlü ekonomik ve ticari ilişkiler, dış politika ve güvenlik meselelerindeki geniş iş birliğinden kaynaklanmaktadır (Mix, 2021, s.1)

Sonuç olarak, Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde Atlantikçi bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Atlantikçi yaklaşım, hem ABD'yi Avrupa meselelerinin içinde tutmaya dair bir önceliği hem de birçok bölgesel ve uluslararası konuda ABD ile Birleşik Krallık arasında tesis edilecek yakın iş birliğini ifade etmektedir (Piper, 2005, s.264-265). Genel kanı Birleşik Krallık'ın ABD ile sahip olduğu özel ilişki nedeniyle, uluslararası meselelerde AB'den çok ABD'nin yanında yer aldığıdır. Birleşik Krallık'ın ABD ile yakın müttefiklik ilişkisi kıta Avrupası'nda ise hep şüphe ile karşılanmıştır (Jones, 2007, s.172-173).

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde Avrupa bütünleşmesine yönelik izlediği siyasetin temel dinamikleri tarihsel bir perspektiften ele alınmaya ve analiz

edilmeye çalışılmıştır. AT/AB ile ilişkiler modern Birleşik Krallık siyasetinin en önemli konu başlıkları arasında yer almaktadır. Birleşik Krallık, Avrupa bütünleşmesinin ilk aşamalarında yer almamış, ilerleyen dönemde ulusal çıkarları gereği Avrupa Topluluklarına üye olmak için başvuruda bulunmuş ve başvurusu iki kez Fransa tarafından veto edilmiştir. Nihayet üçüncü başvuru sonucunda 1973’de AT’ye üye olarak katılmış ancak üyelikten çok kısa bir süre sonra üyelik koşullarını yeniden müzakere etmek istemiş ve AT’de kalıp kalmamanın oylandığı bir referandum düzenlemiştir. Referandum sonucunda her ne kadar Topluluk içinde kalınmasından yana bir irade ortaya çıkmışsa da 1975’ten itibaren Birleşik Krallık AT/AB’nin sorunlu ve ihtiyatlı üyesi şeklinde nitelendirilir olmuştur. Özellikle başbakan Thatcher döneminde Birleşik Krallık’ın Avrupa bütünleşmesine dair ve AT ile ilişkilerde oldukça sorunlu bir dönem geçirdiği görülmektedir. Birleşik Krallık 2016’da düzenlenen Brexit referandumunu ile de AB’den ayrılma kararı almış ve 31 Ocak 2020 tarihi itibarıyla da AB üyeliği resmen sona ermiştir. Sonuç olarak Birleşik Krallık AB’de kalıp kalmama meselesini ikinci kez halk oylamasına götürmüş ve bunun sonucunda da AB’den ayrılma kararı alan ilk ve tek ülke olarak tarihe geçmiştir.

Birleşik Krallık’ın üyelik öncesinde ve sonrasında Avrupa bütünleşmesine yönelik izlediği politikaları, bütünleşmeye dair bakış açısı ve üye olduktan sonra AT/AB içindeki politika tercihleri, ülkenin Avrupa şüpheci ve karşıtı, isteksiz/gönülsüz Avrupalı ve uyumsuz ortak ifadeleri ile adlandırılmasına yol açmıştır. Avrupa’ya, Avrupa bütünleşmesine ve AB’ye karşı şüphecilik ve mesafeli duruş Birleşik Krallık siyasetinin ve dış politikasının Soğuk Savaş döneminde değişmeyen temel dinamiğini oluşturmuştur. Avrupa ve AB, Birleşik Krallık’ta hem siyasal partileri hem de kamuoyunu önemli derecede bölen bir konu olmuştur.

Birleşik Krallık’ın Avrupa bütünleşmesine yönelik yaklaşımı, ülkenin ulusal çıkarları, uluslararası konjonktür, AT/AB’nin içinde bulunduğu durum ile Birleşik Krallık iç siyasetinin temel dinamiklerince belirlenmiştir. Birleşik Krallık AB’yi etkilemiş ve AB’den etkilenmiştir. Avrupa bütünleşmesi sürecinde ortaya konan adımlara kimi zaman mesafeli yaklaşırken kimi zaman da AB bünyesindeki önemli girişimlerin öncüsü olmuştur.

Birleşik Krallık’ın en büyük açmazlarından biri üye devletlerin ulusal egemenlik yetkilerinin ulus-üstü bir otoriteye devredildiği bir yapıda diğer devletlere oranla ulusal egemenlik yetkilerini ve milli menfaatlerini çok daha fazla gözetmeye çalışması olmuştur. Bir başka ifadeyle Almanya ve Fransa gibi devletler ulusal çıkar tanımlamalarını AB içinde yapabilirlerken bu durum Birleşik Krallık için geçerli olamamış, bu da Birleşik Krallık’ın AT/AB ile daima sorunlu bir ilişkiye sahip olmasına yol açmıştır.

Özellikle Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Birleşik Krallık'ın yeniden küresel bir aktör olma arayışı içinde olduğu ve bunu da İngiliz Uluslar Topluluğu ve ABD ile ilişkileri üzerinden hayata geçirmeye çalıştığı görülmektedir. Birleşik Krallık, İngiliz Uluslar Topluluğu ve ABD ile yakın ilişkileri önceleyen yaklaşımıyla bağımsız bir dünya gücü olma özelliğini devam ettirebileceğini öngörmekteydi. Birleşik Krallık, bölgesel güçler olarak gördüğü Almanya ve Fransa'nın tersine kendisini ABD ve Sovyetler Birliği'nin yanında üçüncü büyük bir güç merkezi olarak görme eğilimindeydi. Avrupa bütünleşmesi içinde yer almanın küresel yaklaşımını zayıflatabileceğini ve sınırlandırabileceğini düşünen Birleşik Krallık, kıta Avrupası ve Avrupa Toplulukları ile ilişkilerinde mesafeli ve ihtiyatlı bir yaklaşım benimsemiştir. Küresel etki arayışında bir aktör olarak Birleşik Krallık'ın dış politikası sadece Avrupa ile sınırlandırılmazdı.

Bu bağlamda çalışma temel olarak; Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde Avrupa bütünleşmesine yönelik yaklaşımını ve Avrupa Toplulukları/AT ile ilişkilerini belirleyen temel dinamikler dikkate alındığında, Birleşik Krallık'ın ihtiyatlı, mesafeli, isteksiz ve gönülsüz bir Avrupalı ve ortak olmasının ve bu şekilde nitelendirilmesinin üç temel husustan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu hususlar; Birleşik Krallık'ta derin köklere sahip güçlü Avrupa/AB karşıtlığı ve şüpheciliği, Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesinin gelişim sürecinde ulus-üstü bir model yerine hükümetler arası düzeyde ilerleyecek gevşek bir iş birliği tercihi ve ABD ile özel ilişkinin Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik taahhütleri üzerindeki zayıflatıcı ve sınırlandırıcı etkisi olarak ifade edilebilir. Bu üç önemli husus, Soğuk Savaş döneminde Birleşik Krallık'ın Avrupa bütünleşmesine yönelik yaklaşımını şekillendiren ve ilişkilerin sorunlu bir hal almasına neden olan faktörler olmuştur. Bu üç husus, Soğuk Savaş'ın bitiminden Brexit ile AB'den ayrılmaya kadar olan dönemde de Birleşik Krallık-AB ilişkileri üzerinde etkilerini göstermeye devam etmiştir. Avrupa'ya, Avrupa bütünleşmesine ve AB'ye karşı şüphecilik ve mesafeli duruş, Birleşik Krallık siyasetinin ve dış politikasının Soğuk Savaş döneminde değişmeyen temel dinamiği şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Birleşik Krallık'ın Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi sonrasında da Avrupa bütünleşmesine karşı ihtiyatlı ve mesafeli bir tutum izlediği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Alpan, B. (2017). Brexit ve Avrupa kimliği: Türkiye-AB ilişkileri tartışmanın neresinde? İçinde E. Esen & D. Şekeroğlu (Eds.). BREXIT-Elveda Avrupa İngiltere'nin AB'den

- Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler, (ss.283-298). Siyasal Kitabevi.
- Aras, İ. & Günar, A. (2018). Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma referandumu: Brexit süreci ve sonuçları, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 6(2), 90-110.
- Ayaz, E. (2017). BREXIT Avrupa Birliği'nin sonu mu? BREXIT'in Birleşik Krallık ile Avrupa siyaseti açısından sonuçları. Yakın Doğu Enstitüsü Raporları No: 5.
- Bache, I. & Jordan, A. (2006). Britain in Europe and Europe in Britain. İçinde I. Bache & A. Jordan (Eds.). *The Europeanization of British Politics*, (ss.3-16). Palgrave.
- Bain, R. J. (2020). Europe's biggest eurosceptics: Britain and support for the European Union. *E-International Relations*, <https://www.e-ir.info/2020/02/03/europes-biggest-eurosceptics-britain-and-support-for-the-european-union/> (Erişim Tarihi: 10.09.2022).
- Baker, D. & Seawright, D. (1998). Introduction. İçinde D. Baker & D. Seawright (Eds.). *Britain for and against Europe*, (ss.1-9). Clarendon Press.
- BBC News. EU Referendum. (2016). https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results (Erişim Tarihi: 05.10.2022).
- Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü. <https://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 15.10.22)
- Black, J. (2017). *İngiltere tarihi* (Çev. A. Yıldız). Doğu Batı Yayınları.
- Chochia, A., Troitiño, D. R., Kerikmäe, T., Shumilo, O., Lindstrom, N. (2018a). The first European community and the British position. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.59-81). Springer.
- Chochia, A., Troitiño, D. R., Kerikmäe, T., Shumilo, (2018b). Enlargement to the UK, the referendum of 1975 andpPosition of Margaret Thatcher. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.115-139). Springer.
- Demirel, M. & Karaaslan, H. (2021). Ekonomik, siyasi ve güvenlik boyutlarıyla Türkiye-İngiltere ilişkileri. İçinde Y. Yoldaş (Ed.), *Türkiye'de İç ve Dış Politikanın Geleceği-Doç. Dr. Özlem Becerik Yoldaş'a Armağan*, (ss.407-440). Der Yayınları.
- Erkul, İ. Ç. (2021). *Birleşik Krallık Dış Politikası 1979-2020*. Çizgi Kitabevi.
- Ferguson, N. (2020). *İmparatorluk Britanya'nın modern dünyayı biçimlendirdiği* (Çev. N. Elhüseyni). Yapı Kredi Yayınları.
- Forster, A. & Blair, A. (2002). *The making of Britain's European foreign policy*. Longman.
- Forster, A. (2002). *Euroscepticism in contemporary British politics-opposition to Europe in the British Conservative and Labour Parties since 1945*. Routledge.
- Gamble, A. (1998). The European issue in British politics. İçinde D. Baker & D. Seawright (Eds.), *Britain for and against Europe*, (ss.11-30). Clarendon Press.
- Global Britain in a competitive age - The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy, Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty, Cabinet Office. (March 2021). <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the->

- integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy (Erişim Tarihi: 01-10.2022).
- Gözkaman, A. (2017). İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı, ortak güvenlik ve savunma politikası ve Türkiye. İçinde E. Esen & D. Şekeroğlu (Eds.). BREXIT-Elveda Avrupa İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler, (ss. 355-372). Siyasal Kitabevi.
- Grant, C. (2008). Why is Britain eurosceptic?, Centre for European Reform. https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/essay_eurosceptic_19dec08-1345.pdf (Erişim Tarihi: 20.09.2022)
- Groom, A. J. R. (1997). Britain and The European Union: An uneasy relationship. *World Affairs: The Journal of International Issues* 1(2), 94-103.
- Jones, A. (2007). *Britain and the European Union*. Edinburgh University Press.
- Keedus, L., Chochia, A., Kerikmäe, T., Troitiño, D. R. (2018b). The British role in the emergence of multi-speed Europe and enhanced cooperation. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.187-195). Springer.
- Keedus, L., Kerikmäe, T., Chochia, A. Troitiño, D. R. (2018a). The British rebate and the single european act: political ramifications of an economic reform. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.141-151). Springer.
- Martin, N. (2017). Türkiye, Avrupa Birliği ve Brexit. İçinde E. Esen & D. Şekeroğlu (Eds.). BREXIT-Elveda Avrupa İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler, (ss.39-64). Siyasal Kitabevi.
- McNaughton, N. (2018). *Understanding British and European political issues*. Manchester University Press.
- Mix, D. E. (2021). The United Kingdom: background, Brexit, and relations with the United States. Congressional Reserach Service Report, <https://sgp.fas.org/crs/row/RL33105.pdf> (Erişim Tarihi: 15.09.2022)
- Mölder, H. (2018). British approach to the European Union: from Tony Blair to David Cameron. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.153-173). Springer.
- Oliver, T. & Allen, D. (2006). Foreign policy. İçinde I. Bache & A. Jordan (Eds.). *The Europeanization of British Politics*, (ss.187-200). Palgrave.
- Örmeci, O. (2016). Son yıllarda Türkiye-Birleşik Krallık (İngiltere) ilişkileri: ilişkilerde 'altın çağ' dönemi mi? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 21(2), 589-621.
- Örmeci, O. (2017). Brexit referandumunu sonrasında Birleşik Krallık'ın geleceği. İçinde E. C. Sokullu vd. (Eds.). *Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği*, (ss.49-64). Akademos.
- Piper, J. R. (2005). *The major nation-states in the European Union*. Routledge.

- Rashica, V. (2010). The Political consequences of Brexit for the United Kingdom and the European Union. *SEEU Review* 13(1), 30-43, <https://sciendo.com/article/10.2478/seeur-2018-0004>.
- Riedel, R. (2018). Great Britain and differentiated integration in Europe. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.99-112). Springer.
- Schweiger, C. (2007). *Britain, Germany and the future of the European Union*. Palgrave Macmillan.
- Sokullu, E. C. (2017). İngiltere'nin AB ile imtihanı: siyasal söylemlerde Avrupa-şüphencilüğünün evrimi ve Brexit. İçinde E. C. Sokullu vd. (Eds.). *Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği*, (ss.11-34). Akademos.
- The Future Relationship Between The United Kingdom and The European Union, Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty. (July 2018). <https://www.gov.uk/government/publications/the-future-relationship-between-the-united-kingdom-and-the-european-union> (Erişim Tarihi: 20.09.2022).
- The UK & Great Britain – What's the Difference?. Historic UK. <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofBritain/The-UK-Great-Britain-Whats-the-Difference/> (Erişim Tarihi: 15.10.2022).
- Troitiño, D. R. (2014). The British position towards European integration: a different economic and political approach, *Baltic Journal of European Studies*, 4(1), 119-136.
- Troitiño, D. R., Kerikmäe, T., Chochia, A., Hrebickova, A. (2018a). First European and pan-european integration efforts and British reluctance. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.3-20). Springer.
- Troitiño, D. R., Kerikmäe, T., Chochia, A., Hrebickova, A. (2018b). Cooperation or integration? Churchill's attitude towards organization of Europe. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.33-56). Springer.
- Troitino, D. R., Kerikmäe, T., Chochia, A. (2018c). De Gaulle and the British membership in the European communities. İçinde D. R. Troitiño, T. Kerikmäe, A. Chochia (Eds.). *Brexit-History, Reasoning and Perspectives*, (ss.83-97). Springer.
- Why the Government believes that voting to remain in the European Union is the best decision for the UK. Cabinet Office. (2016). <https://www.gov.uk/government/publications/why-the-government-believes-that-voting-to-remain-in-the-european-union-is-the-best-decision-for-the-uk> (Erişim Tarihi: 01.10.2022).